

ik deel

Deelinitiatieven voor scholen

'ik deel' - Daar wordt iedereen beter van!

Deelinitiatieven zoals repaircafés, swishing, letsen en ruilbeurzen zijn niet meer weg te denken uit onze samenleving. Met steun van de Vlaamse overheid sloegen Ecolife, Broederlijk Delen, Studio Globo en MOS Vlaanderen in 2014 de handen ineen om 'ik deel' te lanceren, een project om lokale deelinitiatieven in scholen te promoten en te ondersteunen.

Samen met sleutelfiguren uit het Vlaamse basisonderwijs onderzochten de projectpartners hoe deelinitiatieven op school vorm kunnen krijgen. Het resultaat was een toolbox boordevol educatieve instrumenten en methodieken om 'delen' te integreren in het schoolleven. Hoewel de focus op basisscholen lag, zijn de praktijkfiches ook perfect inzetbaar in het secundair onderwijs. In de schooljaren 2015-2016 en 2016-2017 gingen twintig Vlaamse scholen aan de slag met het 'ik deel'-traject. Ze organiseerden deelinitiatieven, testten de tools uit en deelden hun ervaringen.

Wil jij op jouw school werken rond sociale vaardigheden en wereldwijde thema's als milieu, vrede en armoedebestrijding? Zoek je een integraal en klasoverschrijdend project waarin ouders nauw betrokken zijn en de leerlingen zelfstandig aan de slag kunnen? Of naar een uitdagende en leuke manier om te werken aan vakoverschrijdende onderwijsdoelen? Er zijn talloze manieren om deelinitiatieven ook op jouw school te introduceren. In deze brochure vind je inspiratie én praktische ondersteuning.

Jong gedeeld is oud gedaan!

Partners

'ik deel' is een initiatief van Ecolife,
Studio Globo, MOS en Broederlijk Delen

ecolife

**STUDIO
GLOBO**
werk aan de wereld in je klas

MOS
duurzame
scholen
straffe
scholen

Broederlijk Delen
TOT IEDEREEN MEE IS

'ik deel' kwam tot stand met de steun
van Vlaanderen

Vlaanderen
verbeelding werkt

De Vinderij Lokeren
Leefschool Klavertje 4 Nevele
Vrije Basisschool Bleydenberg Willesele
Freinetschool De Pit Diest
GO! Basisschool De Reinpad – Gelieren Genk
Gemeentelijke Basisschool Scheut Anderlecht
Vrije Basisschool De Springplank
Eversel Heusden-Zolder
Leefschool 't Zandhofje Zandhoven
Gemeenteschool De Kriek Schaarbeek
Gemeentelijke Basisschool 't Kroontje Massenhoven
Basisschool Sint-Jan Arendonk
Vrije Kleuterschool Het Klimmertje Zellik
VBS Langdorp
Freinetschool 't Schommelbootje Alken
Don Bosco Gerdingen
Freinetschool Klimop Oostkamp
Vrije Basisschool Mozaïek Roeselare
Gemeentelijke Basisschool Herzele
VBS Sint-Lutgart Belsele
Basisschool De Verwondering Lent
Freinetschool De Kleine Wereld Waregem

Deze scholen werkten mee aan 'ik deel':

de vinderij

Gemeenteschool De Kriek

LEEFSCHOOL KLAVERTJE 4

MASSENHOVEN

BLEYDENBERG
vrije basisschool

Het klimmertje
Vrije kleuterschool Zellik

DE PIT
SCHOLENGROEP ADITE GO!

VBS Sint-Lutgart

GO! BASISCHOOL
De Reinpad - Gelieren

SINT-JAN
Arendonk

DE KLEINE WERELD

LEEFSCHOOL
't ZANDHOFJE
INVENTO BASISCHOOL

Mozaïek

BRUGGE-DOEL
De Verwondering

Vrije BASISCHOOL
De SPRINGPLANK
EVERSEL

klimop
ONAFHANKELIJKE FREINETBASISSCHOOL

Inhoud

ik deel - Daar wordt iedereen beter van!	2
Partners	3
Waarom 'ik deel'	5
Waarom delen op school?	5
Voor wie?	5
Stappenplan	6
Stap 1: waarom delen?	7
Stap 2: wat delen we al?	7
Stap 3: wat willen we delen?	7
Stap 4: hoe gaan we delen?	7
Stap 5: wie doet er mee?	7
Stap 6: ga aan de slag!	7
Stap 7: evalueren	7
Inspirerende voorbeelden	8
Ruilen maar	9
◦ De boekenruilbeurs van de Vinderij en van Scheut	9
◦ Compleet verkleed in De Mozaïek	10
◦ Klimop fixt en swapt	10
◦ De klerenruilbeurs van Klavertje 4	10
◦ Een gedeeld feest op 't Kroontje	11
◦ Speelgoed ruilen met de hele school bij Sint-Lutgart	11
◦ De ruilkast van De Springplank	11
Letsen en repareren	12
◦ Toneel 'de ik deel-sstraat' in Bleydenberg	12
◦ Fiets Repair bij De Verwondering	12

Praktijkfiches	13
Depot of bib	14
Repaircafé	15
Letsen	16
Weggeefkast	17
Ruilbeurs en tweedehandsbeurs	18
Upcyclen	19
Herstelworkshop	20
Educatief materiaal	21
Startfiche	22
Infofiche	26
Lesfiche 1	29
Lesfiche 2	35
Themafiches	44
◦ Fiets	44
◦ ICT	46
◦ Kledij	47
◦ Boeken	49
◦ Cadeaus	51

Waarom 'ik deel'

Waarom delen op school?

Wil je school ook DEELnemen? Dit zijn alvast enkele voordelen:

- Delen is hip! Initiatieven van mensen om elkaar op een duurzame en sociale manier te helpen en samen te werken, schieten als paddenstoelen uit de grond. Denk maar aan de vele ruilbeurzen, repaircafés, boekentils, swishing groepen enz. Ook in het onderwijs is er veel potentieel om te delen.
- Het hoeft niet altijd om materiaal te gaan. Kennis en vaardigheden kunnen ook gedeeld worden. Dankzij 'ik deel' maken leerlingen kennis met verschillende vormen van delen.
- Er komen heel wat vaardigheden kijken bij deelinitiatieven: communiceren, onderhandelen, assertiviteit ... Door te delen, oefenen de leerlingen zich daarin.
- Steeds meer scholen werken rond duurzame ontwikkeling. 'Duurzaamheid' is een complexe term die een heel aantal aspecten omvat: rechtvaardigheid, het milieu, vrede, bestrijden van armoede ...
- Met 'ik deel' beschikt je school over een educatief pakket dat al deze thema's omvat. Door leerlingen met elkaar en met anderen te laten delen en door samen met hen te reflecteren waarom ze dit doen, leren ze uiterst belangrijke sociale vaardigheden aan en werken ze mee aan een milieuvriendelijkere en betere wereld.
- Deelinitiatieven sluiten aan bij onderwijsdoelen.
- Leerlingen leren geven en samenwerken. Dat doen ze samen met leerkrachten, (groot)ouders, de buurt of een project met een andere school (uit een ander land). Zo ontwikkelen ze hun sociale vaardigheden.

Voor wie?

'ik deel' bevat educatief materiaal dat gebruikt kan worden voor leerlingen van alle leeftijden in basisscholen en het secundair onderwijs. Het materiaal in deze brochure is bedoeld voor leraars en directie. De verhaaltjes van de lesfiche voor de onderbouw vormen hierop een uitzondering: deze kunnen rechtstreeks door de leerlingen gebruikt worden. Doorloop het stappenplan (pagina 7): zo ontdek je hoe je 'delen' in je school kan introduceren en welke fiches je daarbij helpen.

STAPPENPLAN

Gebruik dit stappenplan om met delen aan de slag te gaan. Dat kun je beter niet alleen doen. Richt bijvoorbeeld een werkgroep op, of vlieg er met de leerlingenraad in.

Stap 1: waarom delen?

Waarom is delen belangrijk in jouw school? Denk bijvoorbeeld aan kosten besparen, minder grondstoffen gebruiken, minder afval creëren ...

- Lijst de redenen op voor jouw school

Waar vind ik inspiratie?

- Wat is de link van 'ik deel' met de onderwijsdoelen? Bekijk ook de voordelen (pagina 5).
- Kijk eens naar de infofiche (pagina 26) voor meer achtergrond over delen.

Stap 2: wat delen we al?

Inventariseer en noteer: wat is er al? Kost het ons veel/weinig moeite voor veel/weinig resultaat? Waarom willen we nog iets doen rond delen?

Waar vind ik inspiratie?

- Kijk eens naar de infofiche (pagina 26) voor meer achtergrond over delen.

Stap 3: wat willen we delen?

Verken de mogelijkheden: brainstorm mét leerlingen en betrek hen bij de keuzes die je maakt!

Waar vind ik inspiratie?

- Enkele brainstormmethodieken: algemeen, pizza-methode, droom-methode en nog veel meer ...
- Kijk eens naar de themafiches (pagina 44) voor meer achtergrond over het delen van boeken, kledij, ICT, fietsen en cadeaus.
- Kijk eens naar onze inspirerende voorbeelden (pagina 8).

Stap 4: hoe gaan we delen?

Hoe delen we ...

- ... in de klas?
- ... op school?
- ... buiten de school?

Hoe praktisch organiseren?

- ... promotie?
- ... communicatie?

Waar vind ik inspiratie?

- Bekijk de praktijkfiches (pagina 13) over depot/bib, letsen, repaircafé, ruilbeurs/tweedehandsbeurs, upcycling, weggeefkast en herstelworkshop.

Stap 5: wie doet er mee?

Ga na wie kan meewerken/helpen:

- ... binnen de school (ouders, leerkrachten, technisch personeel ...)
- ... buiten de school (gemeente, kmo's, wijkcomité, bibliotheek ...)

Waar vind ik inspiratie?

- Kijk eens naar onze inspirerende voorbeelden (pagina 8).

Stap 6: ga aan de slag!

Ga met de kinderen aan de slag rond delen. Koppel eventueel ook lessen aan het project.

Waar vind ik inspiratie?

- Voor lesmethodieken rond delen, bekijk de lesfiches voor jouw onderwijsniveau (pagina 29 en 35).
- Kijk eens naar de themafiches (pagina 44) voor meer achtergrond over het delen van boeken, kledij, ICT, fietsen en cadeaus.

Stap 7: evalueren

Evalueer samen met de leerlingen. Wat willen we ...

- ... bijhouden?
- ... bijsturen?
- ... bannen? En waarom?

INSPIRERENDE VOORBEELDEN

Hoe geef je al die deelinitiatieven vorm in de praktijk? Tijdens het project gingen tal van scholen aan de slag met eigen ruilbeurzen, groentemarkten, toneelstukken ... Ontdek hoe zij het hebben aangepakt.

Ruilen maar

Veel scholen gingen aan de slag met ruilbeurzen of -kasten. Van boeken over speelgoed tot kleding; alles passeerde de revue.

De boekenruilbeurs van De Vinderij en Scheut

De Vinderij

De schoolbib was aan vernieuwing toe. Twee vrijwilligers wilden nieuw leven in de werking blazen. Daarom werd er een boekenruilbeurs opgezet met alle kinderen van de school (De Vinderij - Buitengewoon Onderwijs te Lokeren). Elke leerling kreeg de kans om 3 boeken binnen te brengen bij de eigen leerkracht. Voor elk ingeleverd boek kreeg de leerling een jeton die mocht ingeruild worden op de boekenruilbeurs.

Er werd een tijdsschema opgesteld waardoor elke klas in de schoolbib kon langskomen. De leerkracht gaf uitleg waar nodig en de leerlingen kozen hun nieuwe boeken uit. Een kind dat geen boek had binnengebracht mocht een boek voor de eigen klasgroep uitkiezen. Het was een echte voltreffer. De vrijwilligers zagen hun schoolbib terug tot leven komen en de leerlingen kregen een nieuwe impuls om te lezen in de boeken van hun vrienden.

Scheut

Basisschool Scheut in Anderlecht vroeg aan de leerlingen van de derde graad om kinderboeken van thuis mee te brengen voor een boekenruilbeurs. Die boeken konden de kinderen tot twee schooldagen vóór de ruilbeurs binnenbrengen. In ruil voor de boeken kregen de leerlingen een aantal bonnetjes die ze op de dag van de ruil zelf konden gebruiken om te ruilen. De coördinerende leerkracht verdeelde de ingeleverde boeken in drie categorieën, van één tot drie punten, op basis van hun kwaliteit. Op de ruildag werd één uur voorzien waarop de kinderen konden ruilen naar believen. Ouders werden uitgenodigd om te assisteren. De leerkrachten en andere volwassenen hielden een oogje in het zeil en ontvingen de bonnetjes van de kinderen die een boek wilden 'kopen'.

Compleet verkleed in De Mozaïek

Alle leerlingen brachten oude kledij en accessoires mee naar de klas. Die ruilden ze onder elkaar. Met de hulp van hun leerkrachten en leerlingen uit de opleiding Moderealisatie en verkoop uit de nabijgelegen secundaire school toverden ze de kledingstukken om tot originele carnavaloutfits.

In de lagere school gebeurde dit klasdoorbrekend. De kleuters gingen per klas aan de slag. Tijdens het toonmoment op carnaval kon elke leerling zijn of haar zelfgemaakte kostuum showen.

Klimop fixt en swapt

I.s.m. Vormingplus organiseerde de school een repaircafé en swapbeurs. Geïnteresseerde ouders en leerlingen konden op een zaterdagmiddag langskomen om fietsen, computers, speelgoed, werktuigen, elektro ... te laten herstellen. Daarnaast werden speelgoed en kledingstukken gewapt.

De spullen mochten de leerlingen/ouders vooraf op bepaalde momenten komen afleveren. In ruil voor de afgestane materialen ontving men bonnetjes. Deze konden op de namiddag zelf ingeruild worden voor 'nieuwe' kledij en/of speelgoed.

De klerenruilbeurs van Klavertje 4

Onze leefschole probeert veel deelinitiatieven uit. De speelplaats werd samen met leerlingen en ouders ontworpen en uitgewerkt. De kledingruilbeurs is al een paar jaar een klassieker. Enkele leerkrachten nemen dit initiatief in handen en organiseren dit drie keer per jaar. Het schoolfeest is daarbij de afsluiter. Via de schoolkrant laten we weten waar en wanneer er kleding kan binnengebracht worden.

De collega's sorteren de kleding op maat en hangen ze in de gepaste rekken. Tijdens het schoolfeest kan elke bezoeker kleding komen kopen aan een lage prijs. Op die manier krijgt er heel wat kleding een tweede (of derde!) leven.

Een gedeeld feest op 't Kroontje

Vooraf vroegen we de ouders om spullen binnen te brengen die ze niet meer nodig hadden. Die spullen (huishoudspullen, speelgoed, kleding ...) werden verzameld in de school. We bouwden de tweedehandsbeurs op de avond voor het schoolfeest en stalden de spullen per soort, per leeftijd ... uit op tafels.

Tijdens het schoolfeest (optredens van de kinderen) nodigden we de mensen uit voor de tweedehandsbeurs. We legden onze visie uit en verduidelijkten de opzet van deze activiteit. Voor en na het optreden konden de bezoekers per gezinslid één stuk komen kiezen. Bij het binnenkomen van de zaal, kregen ze één 'ik deel'-sticker per gezinslid. Die sticker konden ze inruilen voor één stuk.

Speelgoed ruilen met de hele school bij Sint-Lutgart

We houden elk jaar op school een kerstmarkt. Hier worden spulletjes verkocht die door de leerlingen gemaakt zijn. We wilden ook graag iets extra doen waarbij de leerlingen het delen ervaaarden. We verzamelden speelgoed waar de kinderen niet meer mee speelden in een lege klas op school. Als het speelgoed werd goedgekeurd door de leerkrachten ontvingen ze in ruil een bonnetje. Op de kerstmarkt mochten ze dan met dit bonnetje een 'nieuw' speelgoedje kiezen.

De ruilkast van De Springplank

Om te starten met een ruilkast heb je nodig ... een kast! Basisschool De Springplank ging hiervoor naar de kringwinkel. Dat past meteen ook mooi binnen het delen: door spullen te kopen in een kringwinkel gaan oude spullen niet verloren.

Vervolgens werd de ruilkast leuk ingekleed, zodat ze aantrekkelijk werd voor de kinderen. Op de dag van de officiële inwijding werd de kast met een leuk toneeltje van drie juffen (+/- 15 min) aan de kleuters voorgesteld. Gaandeweg – en met veel interactie tussen de acteurs en de kleuters – begrepen de kleuters waarom ruilen belangrijk is en waarom zo'n ruilkast zo leuk kan zijn.

Letsen en repareren

Letsen en repareren zijn ook ideale activiteiten, zo bewezen scholen Bleydenberg en De Verwondering. De ene bracht het tot leven met toneel, de andere hielp kinderen hun fietsen repareren.

Toneel 'de ik deel-straat' in Bleydenberg

Meester Niko van de basisschool Bleydenberg ging aan de slag met zijn leerlingen van het zesde jaar om een leuk toneelstukje over delen in elkaar te steken. Het toneelstukje werd opgevoerd voor alle leerlingen van de school en gaf zo het startschot aan het project 'ik deel'.

In de eerste plaats werd er nagedacht over welke taken er nodig waren voor het toneeltje. Meester Niko besprak het verhaal met zijn klas en de leerlingen vulden taken in naar hun eigen talenten. Een aantal dapperen namen de acteursrollen voor hun rekening, iemand zorgde voor de voice-over terwijl andere leerlingen zich bezighielden met kostuums of het decor.

Het toneeltje werkte volgens het principe van 'letsen': de bewoners van de straat ontdekken dat ze een dienst voor een ander konden doen en merkten tot hun verbazing dat leuke buurmannen en -vrouwen ook wel eens iets voor hen wilden doen. Zo reed Tom (+/-14 jaar) het gras af voor de al iets oudere oma Betty. Zij kon dan op haar beurt weer babysitten op de kindjes van Malika en Bilal terwijl Bilal de fietsen repareert van Tom.

Fiets Repair bij De Verwondering

We nodigden de lokale fietsenmaker uit om op school, op de speelplaats, een fietsworkshop te komen geven. De leerlingen kregen een demonstratie van fietsherstelling en -onderhoud dat ze zelf kunnen doen. Daarna werden de fietsen van de school onder handen genomen en kregen de leerlingen de kans om zelf een fiets te (helpen) herstellen.

PRAKTIJKFICHES

De praktijkfiches zijn korte, praktische handleidingen voor
9 populaire deelinitiatieven.

Depot of bib

1. Wat is een depot of bib?

Een depot of bib is een ruimte waar bepaalde materialen ontleend kunnen worden. De meest bekende vorm is natuurlijk de openbare bibliotheek, maar ook voor kleren, fietsen, speelgoed en andere spullen kun je een leuk depot maken.

2. Waarom een depot of bib?

Je hoeft niet alle spullen zelf te kopen, soms kan je ze gewoon lenen. Minder afval, meer centen in de portefeuille en trouwens ... zo'n bib is toch ook een leuke plek om elkaar te leren kennen, niet?

3. Afspraken op voorhand

1. Het is belangrijk dat de leerlingen duidelijk weten **waarom** er een depot georganiseerd wordt. De **infofiche** (pagina 26) kan je hierbij helpen.
2. Leg het **ontleningssysteem** goed uit aan de leerlingen (en hun ouders) en overloop welke spullen er kunnen ontleend worden. Ze zullen dan sneller geneigd zijn om het depot ook effectief te gebruiken.
3. Een **duidelijke aanduiding** van de openingsuren, de ontleningstermijn en het maximum aantal stuks dat kinderen mogen ontlennen, helpt bij de organisatie van je depot.

4. Aan de slag!

1. Een **goede ruimte** betekent een goede start: een lokaal waar mensen gemakkelijk toegang toe hebben en waar voldoende plaats is om de spullen gesystematiseerd aan te bieden.
2. Je kan rond veel **verschillende materialen** een depot organiseren. Meest bekend zijn natuurlijk de boeken, maar misschien kan je met een groepje vrijwilligers nadenken over andere voorwerpen: tablets en laptops, schoolmateriaal, wetenschappelijk materiaal, speelgoed, keukenmateriaal, tuingerief, meubeltjes en zelfs kleding.
3. Eens er bepaald is welke voorwerpen in het depot aanwezig zullen zijn, doe je een **oproep** om zoveel mogelijk **spullen in te zamelen**. Spreek een duidelijke inzamelperiode af en een concrete plaats om alle spullen samen te brengen. Wees voorbereid op een eventuele grote toeloop (zeker als je met de buurt zou samenwerken).
4. Zorg voor een **verantwoordelijke**: hij of zij geeft de voorwerpen een label voor ontlening (een etiket met een uniek nummer of aanduiding) en presenteert alle spullen op een ordelijke manier.
5. Denk goed na over een **reglement** en hoe een gebruiksvriendelijk systeem van ontlening op poten te zetten: afspraken rond de openingstijden, de ontleningstermijn, de vergoeding, eventuele lidkaarten ...

Tips en aandachtspunten

1. Wanneer je een bibliotheek wil inrichten, hoef je niet zelf een indelingssysteem uit te vinden. Je kan de zogenaamde **siso-code** die in veel openbare bibliotheken gehanteerd wordt, raadplegen.
2. Voor andere spullen kan je **rangschikken op grootte, prijs, soort** of misschien zelfs **kleur**. Hier kan je origineel in zijn, zolang het voor de ontleners maar logisch blijft.
3. **Ga te rade** bij een bibliothecaris om de organisatie van je depot mee vorm te geven.

Repaircafé

1. Wat is een repaircafé?

Een repaircafé is een gratis bijeenkomst waar mensen (samen) spullen herstellen. Materiaal en knowhow zijn aanwezig, jij brengt je kapotte voorwerp mee voor de reparateurs.

2. Waarom een repaircafé?

Kapotte kleren, elektrotoestellen, spelletjes ... Vaak worden ze weggegooid terwijl ze nog te herstellen zijn. Zo voorkom je een heleboel afval, een heleboel uitgaven en door te leren repareren word je zelf een handige Harry of Henriette.

3. Afspraken op voorhand

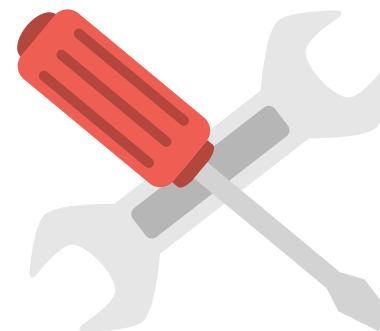
1. Zorg ervoor dat voor de leerlingen duidelijk is **waarom** het repaircafé georganiseerd wordt. De **infofiche** (pagina 26) kan je daarbij helpen.
2. Een goede **ruimte** is een goed begin: een **klaslokaal** biedt voldoende plaats om spullen te zetten en te repareren. Stoelen en banken kunnen uiteraard best aan de kant. Voor het repareren van fietsen is de **speelplaats** op een zonnige dag een prima locatie.
3. Een minimum aan **gebruiksmaterialen** zijn de volgende: secondelijm, scharen, garen, snoer en touw, naaimachine, gereedschapskist met Engelse sleutels, schroevendraaiers, schroeven, hamers, nagels ...
4. Ga na welke **ervaring** nodig is: een fietsenmaker? Iemand die kleren kan herstellen? Betrek de (groot)ouders, buurtbewoners en anderen bij het repaircafé: handige Harry's en Henriettes zullen maar al te graag komen repareren!
5. Maak duidelijk **welke spullen** wel en niet mogen meegebracht worden. Tenzij er een expert ter zake aanwezig kan zijn, vermijd je best complexe goederen zoals computers, smartphones en andere elektronica.
6. Enkele **ideeën**: fietsjes en ander buitenspeelgoed, knuffels, puzzels en ander klein speelgoed, schoolgerief, tuinmateriaal (plantenbakken ...) ...
7. Voorzie een **maximum aantal stuks** dat per leerling mag meegebracht worden.
8. **Inventariseer** de gebruiksmaterialen waarmee gerepareerd wordt. Je wil achteraf alles uiteraard mooi terugvinden!

4. Aan de slag!

1. Kinderen worden in groepjes van +/- 4 ingedeeld en gaan per groepje aan het werk.
2. Duur: +/- 2,5u
3. Voorzie voldoende begeleiding van handige leerkrachten en (groot)ouders. Voorzie per groepje minstens één begeleider.
4. Voorzie eventueel drank en hapjes. Hapjes kunnen bijvoorbeeld uit de moestuin van de school komen.

Tips en aandachtspunten

1. In plaats van spullen te repareren die leerlingen van thuis naar school meebrengen, kan je ook spullen van de school zelf repareren zoals versleten leerboeken, speelgoed, stoelen en banken ...
2. Neem een kijkje op www.repaircafe.org, vraag advies op maat aan en informeer naar een regionale organisator. Deze persoon kan je zeker helpen met de opzet van een repaircafé en zal mogelijk ook graag erop aanwezig zijn.
3. Je brengt extra sfeer in een repaircafé door een omroeper aan te duiden. Die roept af wanneer iets hersteld is en vraagt een applaus aan de aanwezigen.

Letsen

1. Wat is letsen?

Letsen is een eigentijdse manier van ruilen en samenwerken tussen mensen, volgens een lokaal uitwisselsysteem. Het gaat om het uitwisselen van hulp en/of kennis en vaardigheden tussen de leden. Ook spullen kunnen verletst worden. Elke uitwisseling van een dienst of een product wordt 'betaald' met LETS-eenheden in plaats van met echt geld.

2. Waarom letsen?

Door te letsen leer je elkaar kennen en leer je je eigen talenten en die van andere leerlingen ontdekken. Bovendien heb je er geen geld voor nodig. Letsen is ook goed voor het milieu, want spullen worden hersteld en gedeeld en zo is er minder afval.

3. Afspraken op voorhand

1. Voor je aan de slag gaat, is het belangrijk dat de leerlingen weten **wat letsen precies is**, want niet iedereen kent het systeem.
2. Spreek duidelijk af voor welke **periode** er geletst wordt. Maak ook duidelijk wie er allemaal mag deelnemen aan de LETS-groep. Je hoeft niet te beperkend te zijn (enkel de leerlingen) en kunt overwegen om zoveel mogelijk mensen erbij te betrekken: leerlingen, (groot)ouders, leerkrachten, buurtbewoners ...
3. Elke LETS-groep heeft een **LETS-eenheid**. Dat is een soort betaalmunt die gebruikt wordt en komt overeen met een aantal minuten werk. Spreek af wat de LETS-eenheid wordt. Zorg voor een **LETS-eenheid** die voldoende klein is: stel dat je een LETS-eenheid kiest die overeenkomt met één uur werk, dan kan dat problemen geven voor kleine acties die maar een kwartiertje duren. Een eenvoudige eenheid is bv. een bonnetje met een stempel van de school, maar je kan ook creatiever te werk gaan!
4. Zorg voor een **kerngroepje** dat het letsen opvolgt. Zo is er een centraal aanspreekpunt waar iedereen terecht kan voor inschrijvingen, vragen, problemen ...
5. Zorg voor een **platform** waar je kan terugvinden ...
... wie de leden van de LETS-groep zijn;
... welke diensten er gevraagd en aangeboden worden.
Wie een dienst vraagt of aanbiedt, laat best duidelijk weten hoe hij/zij bereikt kan worden. Zo'n platform is in de meeste LETS-groepen een **online platform**. In een school kan dat een groot prikbord zijn waar kinderen kunnen gaan kijken wat de gevraagde en aangeboden diensten zijn.

4. Aan de slag!

1. Een leuk **startmoment** waar het letsen wordt uitgelegd en waar de LETS-eenheid en groepsnaam worden voorgesteld helpt om een LETS-groep op school te lanceren. Een toneeltje kan een leuke trigger zijn om het letsen aan te brengen bij de leerlingen.
2. Geef alle leden van een LETS-groep bij de start een aantal LETS-eenheden (bv. ter waarde van 3u 'werk'). Zo kan iedereen meteen aan de slag!
3. Wanneer er geletst wordt, zorg dan voor een leuke anekdote, foto ... die je kan tonen op het platform. Zo wint je LETS-groep aan populariteit.

Tips en aandachtspunten

1. Nodig iemand van LETS Vlaanderen vzw of van de plaatselijke LETS-groep uit bij de opstart van een LETS-groep op school. Hij/zij kan je misschien helpen om goed uit de startblokken te komen. In bepaalde steden en gemeenten werken de lokale LETS-groepen al samen met basisscholen.
2. Houd de resultaten van het letsen bij: op het einde van de LETS-periode kan je een mooi overzicht geven van wat mensen voor elkaar gedaan hebben zonder ook maar één euro uit te geven.

Weggeefkast

1. Wat is een weggeefkast?

Een **weggeefkast** (ook givebox, doorgeefkast, ruilkast ...) is een open kast waar je anoniem bruikbare spullen gratis kan in achterlaten en uit meenemen.

2. Waarom een weggeefkast?

Waarschijnlijk heb je thuis een heleboel spullen liggen die je zelf niet meer gebruikt, maar die voor iemand anders wel nog leuk kunnen zijn. Door ze te ruilen of weg te geven in plaats van weg te gooien win je drie keer: je krijgt er iets leuk voor in de plaats, er is minder afval en je hebt weer meer plaats thuis!

3. Afspraken op voorhand

1. Leg op voorhand duidelijke **regels** duidelijk vast:
 - De weggeefkast is niet bedoeld om leeg te plunderen.
 - Neem enkel iets mee als je van plant bent om het ook echt te gebruiken.
 - Neem niet iets mee om het daarna door te verkopen.
2. Voorzie een **stevige kast**. Die kan ook zelf geknutseld worden door een aantal leerlingen, eventueel met behulp van gerecycleerd materiaal. Organiseer eventueel een heuse workshop timmeren rond het maken van de weggeefkast.

4. Aan de slag!

1. Richt de **weggeefkast mooi in**: een aantrekkelijke weggeefkast heeft meer succes.
2. Kies eventueel voor een **thematische** weggeefkast die aansluit bij bv. een school- of weekthema.
3. Schrijf een kort en duidelijk **verhaal** over de weggeefkast en hang dat duidelijk in of aan de kast. Vermeld duidelijk waarom de kast daar staat en wat het doel ervan is.
4. Zorg ervoor dat de weggeefkast goed **onderhouden, geordend en proper** blijft.
5. Plaats de kast op een **goed uitgekozen plek**, waar voldoende mensen passeren.
6. Voorzie een plaatsje bij de weggeefkast waar **positieve ervaringen** gedeeld kunnen worden, zowel door de gevers als de krijgers. Succesverhalen zorgen voor meer succes.

Tips en aandachtspunten

1. Indien het de eerste keer is dat er met een weggeefkast wordt gewerkt, kan je best starten met een weggeefkast **in de klas**. Zo geraken de leerlingen vertrouwd met het concept en kan er later uitgebreid worden naar een weggeefkast op de speelplaats of op een publieke plek.
2. Indien je de kast op de speelplaats of een andere buitenlocatie zet, kies dan eventueel voor een **koelkast**. Die zijn waterdicht en zorgen ervoor dat het materiaal in de kast onbeschadigd blijft. Hoe geraak je aan een koelkast? Oproep aan de ouders!
3. Om het weggeven zelf te stimuleren bij de leerlingen kan je werken met **beloningen**. Zo kun je ervoor zorgen dat er (e-mail)adressen worden achtergelaten bij de spullen, zodat de gever achteraf bedankt kan worden met een klein (e-)kaartje.
4. **Maak duidelijk** dat de (koel)kast daar zélf niet staat om meegenomen te worden. Hierover zijn in het verleden al misverstanden geweest!

Ruilbeurs en tweedehandsbeurs

1. Wat is een ruil- of tweedehandsbeurs?

In een ruil- of tweedehandsbeurs nemen de verschillende deelnemers spullen mee van thuis die ze zelf niet meer nodig hebben. Die kunnen dan geruild (ruilbeurs) of verkocht worden (tweedehandsbeurs).

2. Waarom een ruil- of tweedehandsbeurs?

Waarschijnlijk heb je thuis een heleboel spullen in een kast of op zolder liggen die je zelf niet meer gebruikt, maar die voor iemand anders nog leuk kunnen zijn. Door ze te ruilen of te verkopen in plaats van weg te gooien win je drie keer: je krijgt er wat geld of iets leuk voor in de plaats, er is minder afval en je hebt weer meer plaats thuis!

3. Afspraken op voorhand

1. Het is belangrijk dat je duidelijk maakt **waarom** de beurs georganiseerd wordt. Wat zijn de voordelen ervan? De **infofiche** (pagina 26) kan je daarbij helpen. In de fiche vind je ook enkele reflectievragen die je de leerlingen kan stellen rond ruilen.
2. Kies eventueel een **thema** voor de beurs. Bijvoorbeeld kinderboekenweek voor een boeken- en stripruil. Is er net een les geweest over kledij wereldwijd? Doe dan een kledijbeurs! Een algemene beurs zonder thema wordt onoverzichtelijk. Bovendien wordt het dan moeilijk om dingen juist naar waarde te schatten. Dat verhoogt de kans op oneerlijke deals.
3. Communiceer goed op voorhand **waar en wanneer** de beurs wordt georganiseerd.
4. Informeer de ouders dat **niet geruilde of verkochte spullen** terug naar huis meegenomen worden of welke bestemming ze anders krijgen (bv. op school blijven).
5. Spreek op voorhand af **hoeveel spullen** je mag meebrengen. Er dient immers genoeg plaats te zijn voor iedereen en we willen vermijden dat de verschillen tussen de kraampjes te groot worden.
6. Er zijn **verschillende formules** mogelijk:
 - Iedereen krijgt zijn eigen plekje toegewezen en verkoopt/ruilt zijn materiaal.
 - Iedereen levert zijn spullen in en die spullen worden geregistreerd (vooral voor tweedehandsbeurs, niet voor ruilbeurs). Dit wordt uitgesteld in een zaal en er wordt afgerekend bij één centrale kassa. Na afloop mogen de deelnemers hun spullen en centjes ophalen. Eventueel kan een percentage (bv. 20%) van de opbrengst naar de school of een goed doel gaan.

4. Aan de slag!

1. Voorzie voldoende **plaats en zichtbaarheid** voor iedereen.
2. Spreek duidelijk een **start- en eindtijd** af: voor en na dat moment mag er niet geruild/gekocht worden. Zo voorkom je dat er vooraf enkele sluwe deals gesloten worden.
3. Zorg voor voldoende **toezicht** door leerkrachten: zij houden een oogje in het zeil bij de onderhandelingen.

Tips en aandachtspunten

1. Vooral bij jongere leerlingen kan het zinvol zijn om de juffen en meesters op voorhand **ruilpunten** (voor een ruilbeurs) te laten toekennen aan de verschillende spullen. Deze ruilpunten stellen een waarde voor waarmee betaald kan worden. Met dergelijke ruilpunten voorkom je dat er teveel onderhandeld wordt en dat er oneerlijke deals gesloten worden. Bij een tweedehandsbeurs **vermijd je het gebruik van echt geld**. Geef iedereen aan het begin van de beurs hetzelfde aantal **startpunten**, zodat iedereen al meteen iets kan kopen. Meer punten verdienen je door je spullen te verkopen. Op een schoolfeest, waar begeleiding van ouders mogelijk is, kan je eventueel wel een tweedehandsbeurs met geld organiseren. Bij jonge leerlingen is er best maar één duidelijke afspraak: één punt of munt voor één materiaal.
2. Wanneer je een **swishing** beurs organiseert (kledingruil), kan je op hun website een draaiboek en materiaal aanvragen.
3. Voorzie eventueel **drank en hapjes** (uit de moestuin van de school/kinderen). Indien er gewerkt wordt met ruilpunten, kunnen de drank en hapjes op die manier betaald worden.
4. Maak de kinderen duidelijk dat je enkel **spullen** mag meebrengen die nog leuk zijn om te ruilen. Rommel of kapotte spullen meebrengen, is niet toegelaten.
5. Ga **eerlijk** om met andere leerlingen. Het is niet de bedoeling dat iemand winst maakt door een oneerlijke ruil. Het wederzijds voordeel is een belangrijk aspect!

Upcyclen

1. Wat is upcyclen?

Upcycling zorgt ervoor dat afgedankte spullen als bron dienen van nieuwe, mooie en bruikbare objecten.

2. Waarom upcyclen?

In plaats van spullen in de vuilnisbak te gooien geef je ze een nieuw leven. Dat betekent minder afval en minder energieverstopping. Bovendien is upcyclen een heel creatief proces en kan je je ideeën de vrije loop laten.

3. Afspraken op voorhand

Denk goed na over hoe je het upcyclen wil aanpakken: ga je in de **klas/op school** aan de slag of laat je de leerlingen (individueel of in groep) **thuis** aan iets werken?

4. Aan de slag!

Op school:

1. Ga na **wie** best betrokken wordt bij het upcyclen: nood aan extra kennis en hulp? Dan kan je samenwerken met de lokale vakschool of een upcycle-expert uitnodigen, zoals Caroline Verbrugghe of Evy Puelinckx. Of misschien zit er tussen de collega's, ouders ... wel een ervaringsdeskundige!
2. Maak een lijst van **gereedschappen en materialen** die je nodig hebt om aan de slag te gaan. Een goede gereedschapskist is geen overbodige luxe. Denk na over waar je die materialen vandaan haalt: werk je met spullen die je op school vindt of lanceer je een oproep via de leerlingen?
3. Bedenk hoe je de upcycleactiviteit in **de schoolwerking integreert**. Tijdens een les? Op een themadag? Tijdens de middagpauze?
4. Kies een aanpak: hoe zet je de leerlingen aan het werk: **individueel of in groep**?

Thuis:

1. Denk na over hoe je de leerlingen de opdracht laat uitvoeren: **individueel of in groep**?
2. Laat de kinderen thuis op zoek gaan naar materiaal dat ze willen upcyclen. Zorg ervoor dat de **ouders** hierbij goed geïnformeerd worden over de opdracht en het doel ervan.
3. Vraag de leerlingen de **gevonden materialen** mee te brengen naar de klas. Eventueel kunnen ze een foto nemen en die foto in de klas tonen.
4. Laat de leerlingen vertellen wat ze willen maken. **Onderzoek samen** met hen of ze een familielid of iemand uit hun omgeving kunnen vinden die hen kan helpen.
5. Geef de leerlingen **voldoende tijd** (bijvoorbeeld 4 à 6 weken) om hun werk te doen. Het resultaat brengen ze mee naar de klas of tonen ze op foto.

Tips en aandachtspunten

1. Leg de lat niet te hoog en zorg dat je tot een **concreet resultaat** komt. Op Pinterest vind je een schat aan voorbeelden en ideeën. Voor een creatieve input kan het ook interessant zijn om te polsen bij ouders, collega's, kennissen ...
2. Upcyclen is niet 'knutselen met afval'. Wanneer een creatie afval wordt, is het niet meer goed te recyclen omdat de verschillende gebruikte materialen niet van elkaar gescheiden kunnen worden. Let er dus op dat het nieuwe product een **duurzame toekomst** heeft.
2. Probeer tijdens het hele maakproces **zo weinig mogelijk bijkomend afval** te produceren. Meer zelfs: tracht zo weinig mogelijk nieuwe materialen te gebruiken. Zo kan je bijvoorbeeld met restjes verf werken in plaats van nieuwe verf aan te kopen.
4. Je maakt van het upcyclen een extra uitdaging door er een **wedstrijdelement** of een **tentoonstelling** aan te koppelen. Een jury van leerlingen en leerkrachten – eventueel aangevuld met een externe expert – beoordeelt dan de inzendingen.

Herstelworkshop

1. Wat is een workshop?

Een workshop is een onderwijsactiviteit waarbij actieve inzet van de deelnemers een belangrijke rol speelt. Daarmee onderscheidt een workshop zich van een les, waar de leerling eerder een passieve rol heeft. Bij de workshop wordt een expert in een bepaald thema uitgenodigd die samen met de leerlingen aan de slag gaat om hen op een interactieve manier iets bij te brengen over dat thema.

2. Waarom een workshop?

Een workshop haalt de leerlingen uit de comfortzone van de klas en brengt een nieuwe dynamiek in de groep. Ze leren van iemand anders nieuwe vaardigheden en oefenen in samenwerken. Leerlingen kunnen ook zelf een workshop geven en leren zo hun talenten ontwikkelen.

3. Afspraken op voorhand

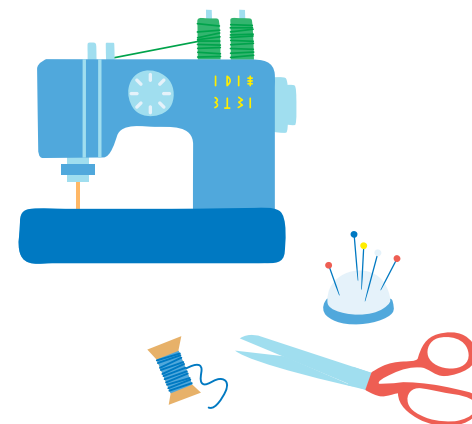
1. Een aantrekkelijk **thema** kan de workshop leuker maken: kleren, elektro, fietsen ... herstellen?
2. Een (**groot**)ouder die de workshop gaat leiden. Spreek vooraf de praktische regels af met deze **workshopbegeleider**: hoeveel leerlingen kunnen deelnemen? Hoelang duurt de workshop?
3. Peil naar de **ervaringen** van de workshopbegeleider met **kinderen**. Het kan zijn dat deze persoon veel ervaring heeft in zijn vakgebied, maar niet gewend is om met kinderen te werken en daar onzeker over is. Hier dient de juf of meester te ondersteunen.
4. Overloop de **materialenlijst** samen met de begeleider: welke materialen zijn er nodig? Welke van die materialen brengt de begeleider zelf mee en wat moet de school voorzien?

4. Aan de slag!

1. Laat de **workshopbegeleider** het praktische werk en de leiding van de workshop op zich nemen. Zorg ook voor voldoende leerkrachten om toe te zien op het ordelijk verloop en om de leerlingen te helpen waar nodig.
2. Voorzie voldoende tijd voor een **nabespreking** met de kinderen: wat heb je geleerd en wat ga je later met die leerervaring doen?

Tips en aandachtspunten

1. Het gaat hier om een workshop. Het is dus niet de bedoeling dat de workshopbegeleider enkel uitlegt hoe je kleren herstelt of hoe je met een tablet werkt. De leerlingen dienen zelf aan het werk te gaan, **al doende leert men!**
2. Leg de lat niet te hoog en zorg dat je een **concreet resultaat** hebt. Het is leuk als je na de workshop effectief met een pot confituur, een werkende gsm of een gebreid stukje sok naar huis kan.
3. Ook de leerlingen hebben **talenten**: een leerling kan dus best de rol van begeleider opnemen om samen met zijn/haar klasgenoten kleren te maken, een judotraining te geven of drumworkshop te organiseren.

EDUCATIEF MATERIAAL

Hier vind je fiches die je meteen in de praktijk kunt toepassen. De **startfiche** biedt inspiratie om van start te gaan met het project, zowel op school- als op klasniveau. De **infofiche** geeft meer achtergrondinformatie. Met de **lesfiches** ontdek je methodieken om het concept 'delen' in de klas te introduceren. Tot slot reiken de themafiches concrete ideeën aan voor verschillende deelinitiatieven.

Startfiche

De startfiche reikt een aantal ideeën aan om van start te gaan met het project. De fiche biedt ideeën die op schoolniveau en op klasniveau kunnen uitgevoerd worden.

1. Inleiding

Deze fiche kadert in het project 'ik deel'. Scholen die meewerken aan het project, engageren zich om delen toe te lichten op een startmoment en om een aantal deelinitiatieven zelf op te zetten.

In deze fiche vind je enkele ideeën voor startmomenten. Scholen die met het project aan de slag gaan en een leuke smaakmaker zoeken, vinden hier inspiratie om hun eigen startmoment vorm te geven. De ideeën worden in twee categorieën opgesplitst: startmomenten voor kleine en voor grote groepen. De eerste categorie is vooral interessant voor scholen die met één klas aan de slag gaan. De tweede groep dient vooral voor scholen die met verscheidene klassen of met de hele school rond het project werken. Uiteraard kunnen sommige ideeën mits enige aanpassing voor beide categorieën dienen.

2. Voor kleine groepen

Werken met probleemstellingen

Hoe werkt het? Confronteer de klas met een aantal concrete probleemstellingen waarvan de oplossing ligt in een van de vele vormen van delen. Laat de leerlingen in groepjes werken en zelf naar mogelijke oplossingen zoeken. Achteraf worden de diverse oplossingen overlopen. Via een groepsgebesprek wordt gezocht naar de 'beste' oplossingen. Er wordt verteld dat de oplossingen iets gemeenschappelijk hebben, namelijk **'delen'**.

Voorbeelden:

1. Klas 3A van juf ... gaat op fietstocht, maar ...
 - Lies en Seppe zijn hun fiets vergeten. Wat doen we? (Zie themafiche Fiets: Fietsendepot, pagina 44)
 - Al van bij de start blijkt dat Gert niet zo veilig kan fietsen, hij fietst immers bijna nooit. Hoe kunnen we hem helpen? (Zie themafiche Fiets: Fietspoolen en Leren fietsen, pagina 44)
 - Onderweg heeft er iemand een platte band. Niemand weet hoe die te plakken. Een toevallige voorbijganger helpt. Hoe kunnen we dit in de toekomst voorkomen? (Zie themafiche Fiets: Workshop fietsen repareren, pagina 44)
2. Er zitten heel wat gamers op school. Ze hebben vaak hetzelfde probleem: iedereen zou wel eens af en toe een ander spel willen spelen, maar die spelletjes zijn zo duur. Wat zouden ze kunnen doen? (Zie themafiche ICT: Spelletjes ruilen: Ruilbeurs of Ruilgroepen, pagina 46). Verschillende variaties zijn mogelijk met strips, boeken ...
3. De school zou graag wat meer computerles geven op tablets. De directeur is bezorgd: je kan toch niet van alle ouders verwachten dat ze een tablet kopen en meegeven aan de kinderen? Hoe pakken we dit probleem aan? (Zie themafiche ICT, Tablet-o-theek pagina 46)
4. De jongens en meisjes van klassen 5 en 6 vinden het prettig om af en toe eens leuke, andere kleren te dragen. Ze begrijpen dat ze niet steeds nieuwe kleren kunnen krijgen. Wat zouden ze kunnen doen? (Zie themafiche Kledij: Klerenruil en Kledingdepot en -bibliotheek, pagina 47)

5. Alle leerlingen zijn erg enthousiast over het kleren ruilen. Na enkele weken doet er zich echter een probleem voor: wanneer Jeroen zijn uitgeleende broek terugkrijgt, ontbreekt de knoop. Wat nu? (Zie themafiche Kledij: Herstellen, pagina 47)

Enkele ouders vragen zich af of zo'n dure verjaardagstraktatie voor de hele klas wel nodig is. Kan iedereen dat wel betalen? (Zie themafiche Cadeaus: Cadeautjes lenen, Cadeaus upcyclen, pagina 51)

Tips

- Je kan de leerlingen in kleine groepjes de bovenstaande situaties en hun bedachte oplossingen laten uitbeelden. Dat kan via een rollenspel of met een poppenkast.
- Bij wijze van uitbreiding kan je de andere leerlingen met applaus laten aanduiden of ze al dan niet akkoord gaan met de bedachte oplossing: hoe luider het applaus, hoe meer er akkoord gaan. Als er zachter wordt geapplaudisseerd, kan je een leerling vragen wat hij/zij anders zou doen en hoe.

Mindmap

Verdeel de leerlingen in groepjes. Geef elke groep een flap met in het midden geschreven: 'DELEN'. De leerlingen schrijven op aan wat ze denken als ze dit woord lezen. Na afloop stellen alle groepjes het resultaat van hun 'mindmap' voor aan de rest van de klas.

De deelmachine

De leerlingen (individueel of in groep) tekenen/ schilderen een grote 'deelmachine'. Nadien stellen ze hun deelmachine voor aan de rest van de klas. Via groepsgesprek geef je tenslotte mee wat allemaal met 'delen' geassocieerd kan worden.

Quiz met handen

Er worden meerkeuzevragen gesteld in verband met 'delen'. De leerlingen staan recht en antwoorden door hun handen in de lucht te steken. Antwoord A = linkerhand, antwoord B = rechterhand en antwoord C = beide handen. Wie fout antwoordt, gaat zitten. Wie blijft uiteindelijk over?

Puzzel met logo

Druk het 'ik deel'-logo een aantal keer af (liefst in kleur) en knip de logo's telkens in stukken. Verdeel de leerlingen in groepjes en laat hen de puzzel maken. Wat zien ze? Herkennen ze het teken dat erop staat? Waar hebben ze het al eens gezien? Wat betekent het logo?

Verhalen over delen

Zie 'Verhalen over delen' bij de categorie 'Voor grote groepen'. Het verhaal zelf kan ook voor kleine groepen gebruikt worden.

3. Voor grote groepen

MOS-verhalen over delen

In het kader van het 'ik deel' project werden door MOS twee verhalen ontwikkeld. Je vindt deze terug op www.mosvlaanderen.be. Het verhaal van Dylan is geschikt voor derdejaars kleuters tot en met leerlingen van het tweede leerjaar. Het verhaal 'Mier heeft een probleem' is geschikt voor eerstejaars kleuters tot eerste leerjaar.

De verteller vertelt een kort verhaal aan de hand van de kleurplaten. Daarna voeren de kinderen leuke opdrachten uit die te maken hebben met het thema van het verhaal.

De figuren Dylan en Mier kunnen als mascotte of kapstokfiguur gebruikt worden voor dit project. Zo krijgt het project een herkenbaar gezicht dat bij verschillende acties en op uiteenlopende locaties kan ingezet worden.

Andere verhalen die je kan gebruiken zijn o.a. 'Samen Delen' (C. Diaz en M. Schaap) of 'Delen is leuk!' (B. Weninger). Die boeken kun je online bestellen.

Toneel - de Voordeligstraat

Hoe werkt het? In de Voordeligstraat leven een heel aantal mensen. Die mensen verschillen erg van elkaar. Ze hebben hun eigen eigenschappen, talenten en noden. Door verschillende producten, diensten e.d. te delen wordt ieders probleem opgelost, leren ze elkaar beter kennen en besparen ze op hun portemonnee.

De Voordeligstraat is een handig instrument om delen op schoolniveau uit te leggen aan jonge kinderen en werkt ongeveer zoals het LETS-principe. Over dat principe lees je alles in de praktijkfiche op pagina 16.

Aanpak

1. Aan het begin van het project wordt **het concept 'delen' en de voordelen ervan** besproken in de klassen van de derde graad. De kinderen van de derde graad zullen dit gemakkelijker begrijpen en zijn snel vertrouwd met het concept.
2. De klassen van de derde graad stellen een **toneeltje** samen waarin een aantal deelaspecten aan bod komen (voor tips: zie hieronder).
3. Dit **toneeltje wordt opgevoerd** voor de klassen van de eerste en tweede graad. Zorg ervoor dat het ludiek en uitvergroot is.
4. Sta achteraf even stil bij het toneelstukje: **wat heb je eruit geleerd**, wat hebben alle gekke mensen uit het toneelstukje met elkaar gemeen ...?

Tips

1. Scenario-idee: start met **verschillende situaties** van figuren die iets nodig hebben, maar ook iets te bieden hebben. Bijvoorbeeld:
 - Bomma Betty (65) heeft een platte band. Bovendien staat haar gras zo hoog en grasmaaien doet pijn aan haar rug. Zij kan heel goed kleren herstellen.
 - Handige Harry (30) kan alles repareren. Hij moet vaak laat werken en zijn kinderen hebben dan een babysit nodig.
 - Gert (15) wil graag iets bijverdienen. Met het verdiende geld wil hij nieuwe computergames kopen. Helaas kosten die best veel geld.
 - Lieselotte (12) haar favoriete trui is kapot. Ze doet graag klusjes om andere mensen te helpen.
 - Emma (30) en Karel (30) zijn echte computerfreaks: ze werken beiden in een computerwinkel en gamen thuis vaak met elkaar. Ze hebben veel spelletjes liggen die ze niet meer spelen. Er is één ding dat Emma en Karel echt niet graag doen en dat is koken.
2. Leerlingen die niet graag op een podium staan, kunnen zich ontfemen over **andere taken**: kostuumverantwoordelijke, regie, decorverantwoordelijke, promotie (uitnodigingen, posters, flyers ...).
3. Eventueel kan je **andere deelaspecten** toepassen bij het realiseren van het toneelstukje:
 - Kostuums en decors kunnen geleend worden van andere leerlingen. Of je kan een heuse workshop 'kleren maken' organiseren (zie themafiche Kledij, pagina 47).
 - Nodig een lokale toneelgroep/toneelspeler uit voor tips. Een workshop 'acteren' is op zich ook al een vorm van kennis/talent delen.
4. Zorg voor **interactie met het publiek**. De oplossingen liggen zó voor de hand, maar de personages zijn te dom om zelf in te zien dat de oplossing voor het rapen ligt. Vb: Bomma Betty kan niet verder met haar platte band, terwijl Handige Harry in de tuin zijn fiets aan het repareren is. Bomma Betty vraagt zich luidop af hoe het nu verder moet. Het publiek zal zelf wel beginnen roepen om Handige Harry in te schakelen.

4. Lied

Werk een liedje (en dansje) uit met de klas/school rond delen en gebruik het indien mogelijk als themalied voor het hele schooljaar. Projectacties rond 'ik deel' kunnen telkens ingeleid worden met dit nummer. Maak een leuk en goed herkenbaar refrein waar het woord 'delen' in voorkomt. Vraag de muziekleerkracht voor hulp.

5. Logo

Verspreid het logo vooraf op verschillende plaatsen op de speelplaats. Zo wakker je de nieuwsgierigheid aan onder de leerlingen. Je kan het logo op de speelplaats tekenen, op de muren, je kan ervoor zorgen dat 'ik deel' als zin overal opduikt in het schoolbeeld. Zo prikkel je de nieuwsgierigheid van de leerlingen nog vóór het project begint.

6. Foto's

Verspreid foto's van het thema over de school. Die foto's dienen vooral als teaser, om de nieuwsgierigheid aan te wakkeren. Het kan gaan om afbeeldingen die het gevolg illustreren van 'té veel'. Bv. foto's van files, gekapte zones regenwoud, een vuilnisbelt met allemaal ICT-producten, een overvolle kleerkast ... Anderzijds kan je ook foto's ophangen van inspirerende voorbeelden: weggeefwinkeltjes, repaircafés, ruilbeurzen ... Of je doet een combinatie van de twee: je plaatst een afbeelding van een file tegenover een van een fietspoolgroep (het fietsequivalent van carpoolen).

Infofiche

Deze fiche geeft achtergrondinformatie over het thema 'delen'. De infofiche voor leerkrachten gaat dieper in op de verschillende aspecten en vormen van 'delen'.

1. Definitie

Delen is een vorm van consuminderen (minder verbruiken) en consumanderen (anders verbruiken). Bij delen ligt het accent op gebruiken in plaats van hebben. Toegang hebben tot een product (en het gebruik ervan) is dus belangrijker dan het product zelf bezitten. Door goederen en diensten te delen worden materialen efficiënter benut. Er ontstaat meer sociale cohesie en samenwerking. Bovendien verkleint het onze ecologische voetafdruk en scheelt het in de portemonnee.

2. Verschillende vormen van delen

Delen kan op veel verschillende manieren gebeuren. Het gaat niet alleen over fysieke goederen en producten. Ook delen van kennis, vaardigheden en geven zijn vormen van delen. Dit zijn de verschillende vormen van delen:

Ruilen

Ruilen is het direct uitwisselen van goederen of diensten, zonder dat er gebruik wordt gemaakt van geld. Ruilhandel gaat al véél langer mee dan handel met geld. Vroeger was dit de enige manier van handelen. Merk op dat het bij ruilen niet enkel om materiële zaken gaat, maar ook om diensten (bv. het gras maaien in ruil voor helpen bij het huiswerk).

Het LETS-systeem berust op een combinatie van ruilen van diensten en producten tussen een lokale groep van mensen. Geld komt er niet aan te pas, de ruil van een dienst wordt in tijdeenheden uitgedrukt. Een ander mooi voorbeeld is de Nederlandse

tijdbank, waarin mensen, zoals bij letsen, hun tijd ter beschikking stellen en diensten met elkaar uitwisselen. Heb je eens een dienst nodig, check wie je kan helpen en wat jij aan vaardigheden en kennis kunt aanbieden. Het voordeel van deze systemen is dat jij iets voor iemand doet en dat iemand anders iets voor jou kan terug doen.

Lenen

Lenen is het ontvangen van producten of goederen voor een bepaalde periode met de onderlinge afspraak dat het hierna wordt teruggegeven.

Huren

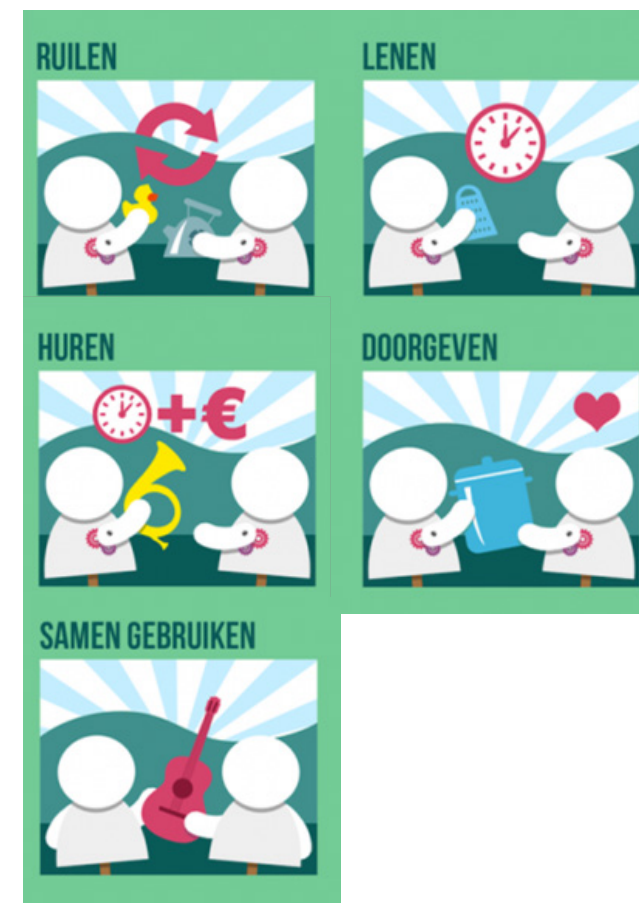
Bij huren wordt vaak gedacht aan een kamer, appartement of huis. Huren gaat echter ook over elk gebruik van goederen die aan een ander toebehoren, waarbij je een vergoeding betaalt voor het gebruik. In wezen is huren hetzelfde als lenen, maar dan met vergoeding.

Doorgeven

Doorgeven is het weggeven van goederen of diensten, zoals kennis en vaardigheden. Het uitvoeren van een dienst voor iemand anders (bv. een fiets repareren) is ook een vorm van doorgeven en daarom een manier van delen. In een repaircafé deel je als reparateur je vaardigheden, waardoor de ander een hersteld product krijgt. Bovendien deel je ook de vaardigheid zelf, waardoor de andere persoon het product de volgende keer eventueel zelf kan repareren. Doorgeven is de meest onbaatzuchtige vorm van delen. Je krijgt er immers niet iets rechtstreeks voor terug.

Samen gebruiken

Samen gebruiken betekent dat je met verschillende mensen gebruik maakt van een voorwerp, een aankoop deelt ... Je koopt bv. met een paar mensen één auto of één boormachine en iedereen heeft het recht om die auto of die boormachine te gebruiken. Uiteraard worden hierover duidelijke afspraken gemaakt.

3. Delen = duurzaam?

Wat is duurzaam?

Een gangbare definitie van duurzame ontwikkeling luidt: “Ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generatie, zonder daarbij de behoeften van de toekomstige generaties wereldwijd in gevaar te brengen”. Hier spelen vijf aspecten van de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties een belangrijke rol:

- ‘Prosperity’ (Middelen, welvaart): zorgen voor welvarend leven in harmonie met de natuur
- ‘People’ (Mensen): armoede- en hongerbestrijding, waardigheid en gelijkheid
- ‘Planet’ (Milieu): beschermen van natuurlijke hulpbronnen en klimaat voor toekomstige generaties
- ‘Peace’ (Vrede): zorgen voor vreedzame samenlevingen
- ‘Partnership’ (Meedoen): implementeren van bovenstaande doelstellingen met sterke partnerschappen

Duurzame ontwikkeling streeft naar een evenwichtige balans tussen deze 5 P's.

... En wat doet delen dan?

Delen heeft een impact op elk van de vijf terreinen: naast het bewuster omgaan met de ecologische uitdagingen (Planet of Milieu), draagt delen bij tot rechtvaardigere verdeling van de welvaart (Peace & Prosperity of Vrede & Middelen). Het heeft eveneens invloed op het gebruik van grondstoffen en natuurlijke hulpbronnen (Planet of Milieu). Ten slotte is er ook de menselijke kant: delen is een sociale daad en zorgt ook voor meer ‘welzijn’ voor de mensen, o.a. in het Zuiden (Prosperity & People & Partnership of Middelen & Mensen & Meedoen).

Delen en ‘prosperity’ (middelen)

Individueel bezit en een hoge ‘turn-over’ van producten staan centraal in het huidige economische concept van consumeren. Dat leidt tot overconsumptie, verspilling en uitputting van grondstoffen en materialen én een niet aflatende afvalberg, al dan niet met gevaarlijke stoffen. Net als de circulaire economie (met nadruk op herbruikbaarheid) en ‘cradle to cradle’ (waarbij alle gebruikte materialen voor het ene product, nuttig kunnen worden ingezet in een ander product) biedt delen een tegengewicht voor de gangbare manier van consumeren. Delen is ook **economisch interessant** omdat je er kosten mee kunt besparen. Langer en gedeeld gebruik, betekent minder aankopen. Repareren verlengt niet alleen de levensduur van een toestel, maar creëert ook (nieuwe) jobs. Verder stimuleert delen innovatie! Je wordt creatief en gaat naar nieuwe oplossingen op zoek om slimmer te leven en elkaar te helpen.

Delen en ‘people’ (mensen)

Door goederen en diensten met elkaar te delen, krijgen meer mensen toegang tot die goederen en diensten. Zo draagt delen bij aan de strijd tegen armoede.

Leerlingen leren geven en samenwerken met leerkrachten, (groot)ouders, de buurt of een project met een andere school uit een ander land. De leerling ontwikkelt aldus meer **sociale vaardigheden**, doet nieuwe contacten op, leert anderen te helpen door kennis en vaardigheden over te brengen. Leerlingen worden zo autonomer, durven meer initiatief te nemen en krijgen directe feedback. Delen beïnvloedt op een positieve manier de sociale verbondenheid. En daar kan je niet jong genoeg mee beginnen: ‘Jong geleerd is oud gedaan’.

Bovendien zet delen leerlingen aan tot nadenken, wakkert het kritisch vermogen aan en draagt het bij tot waardeontwikkeling. Delen vergt immers keuzes. Keuzes die te maken hebben met waarden als **rechtvaardigheid, duurzaamheid en (wereldwijde) solidariteit**. Door deel te nemen aan deelinitiatieven doen leerlingen ervaring op met duurzaam handelen. Dat stimuleert gedragsverandering en bevordert de ontwikkeling van een ecologisch duurzame en sociaal rechtvaardige houding en levensstijl.

Delen en 'planet' (milieu)

Door te delen hoeven we minder aan te kopen. Bijgevolg wordt **minder energie** verbruikt voor de productie en het transport van goederen, gebruiken we **minder grondstoffen en natuurlijke hulpbronnen** en genereren we **minder afval**. Ook repareren draagt bij aan het verlengen van de levensduur van goederen en dus het verminderen van de afvalberg. Een bijkomend aspect is het efficiënter ruimtegebruik: minder auto's, minder apparaten en spullen in de kast, thuis en op school.

Delen en 'peace' (vrede)

Delen veronderstelt dat de partijen die met elkaar delen op een **vredevolle** manier met elkaar omgaan en dat mogelijke conflicten daarbij op een geweldloze manier worden opgelost. Begrippen als **waardigheid en gelijkheid** zijn belangrijk bij elke vorm van delen. Leerlingen leren in uiteenlopende omstandigheden op een **respectvolle manier** met elkaar om te gaan. Daarom wordt er bij 'ik deel' ook gefocust op mogelijke valkuilen en delicate situaties.

Delen en 'partnership' (meedoen)

De bovenstaande duurzame aspecten van delen impliceren dat leerlingen leren (beter) samenwerken. **Onderhandelen, samenwerken en partnerschappen aangaan**, zijn inherent aan delen. Bij elke vorm van delen horen duidelijke regels, die gemaakt worden tussen de betrokken partijen. Leerlingen ervaren zodoende op een jonge leeftijd hoe om te gaan met de regels en wat het belang is van goede afspraken.

Lesfiche 1

In een notendop

De leerlingen kennen op het einde van deze les de verschillende vormen van delen. Ze beelden verhaaltjes uit rond huren, ruilen, delen, samen gebruiken en lenen. Op die manier ervaren ze voor- en nadelen van delen.

Doelgroep

→ Onderbouw (BaO)

Doelstellingen

- De leerlingen kunnen voorbeelden geven van ruilen, lenen, huren, doorgeven en samen gebruiken
- De leerlingen kunnen 2 voordelen van delen noemen
- De leerlingen zijn bereid om zelf iets te delen

1. Start

Werkvorm

- Reflecteren over een eigen ervaring

Wat heb je nodig?

- Schoolbord
- Voor elke leerling een lekker koekje naar keuze

Tijd

- 10'

Verloop

Laat aan de klas een pak lekkere koekjes zien. Doe alsof je ze niet met hen wil delen. Vraag hen om met hun duim aan te geven hoe ze zich voelen. Doe even navraag waarom sommige duimen omhoog, horizontaal of omlaag zijn.

Geef daarna aan elke leerling toch een lekker koekje. Vraag om het koekje nog niet op te eten want ze moeten eerst met hun duim aangeven hoe ze zich nu voelen. Noteer enkele gevoelens op het bord.

Geef het sein om samen de koekjes op te eten. Vraag terug naar de duimen en laat de leerlingen hun gevoelens verwoorden. Noteer enkele gevoelens op het bord.

Vraag door naar wat er nu eigenlijk gebeurd is: we hebben de koekjes gedeeld. Noteer het woord 'delen' in het midden van de gevoelens.

Trek een pijl van het woord delen naar één van de positieve gevoelens. Vorm hierbij een zin. Bv. "hoe meer ik deel, hoe blijer een ander ervan wordt". Laat de leerlingen gelijkaardige zinnen vormen met andere gevoelens. Vraag dan of er een pijl kan terugkeren? Bv. "hoe blijer ik word, hoe meer ik zal delen"?

2. Kern

Werkvorm

- Situaties uitbeelden

Wat heb je nodig?

- Een kopie voor elke leerling van een kort verhaaltje rond delen (zie bijlage 1)
- Enkele voorwerpen (zie bijlage 1)

Tijd

- 35'

Verloop

Verdeel de leerlingen in vijf groepjes. Geef aan elke groep een kort (strip)verhaaltje en vraag hen om dit verhaal uit te beelden (zie zie bijlage 1). Na de voorbereidingstijd beeldt elk groepje het eigen verhaal uit. De anderen zoeken naar een specifiek

woord dat met delen te maken heeft. Ze kiezen uit: ruilen, lenen, huren, doorgeven en samen gebruiken. Je noteert het gevonden woord op het bord en verbindt het met een gevoel (zoals bij delen). Laat de leerlingen na elk verhaaltje met hun duim aangeven wie bereid is om zoiets te doen. Noteer telkens het aantal duimen op het bord.

Nadat alle verhaaltjes uitgebeeld zijn, overloop je met de leerlingen welke vorm van delen de meeste duimen kreeg. Vraag hen of ze dit ook echt op school willen doen. Maak later concrete afspraken met hen.

3. Slot

Werkvorm

- Potluck

Wat heb je nodig?

- Een schaal
- De koekjes van de leerlingen in je klas

Tijd

- 5'

Verloop

Stel voor dat alle leerlingen hun koekje voor de speeltijd in een schaal mogen leggen. Zeg dat niemand zich verplicht moet voelen. Garandeer dat elke leerling een koekje zal kunnen eten. Breek elk koekje in verschillende stukken en ga daarna met de schaal rond. Je spreekt met de leerlingen af hoeveel stukjes koek ieder uit de schaal mag nemen. Duim omhoog voor dit moment van delen!

Bijlage

Hieronder vind je de dialogen van de verhaaltjes die de leerlingen kunnen uitbeelden.

Verhaaltje rond ruilen

Benodigheden:

- een bal, een brooddoos
- 4 à 6 spelers

De verteller	Fien zit op de eerste rij. Juf Leen staat voor het bord. Juf Leen schrijft op het bord. Fien steekt vaak haar vinger op wanneer de juf iets vraagt. Dan gaat de bel.
Juf Leen	Jullie mogen gaan spelen. Tot straks!
De verteller	Fien neemt haar brooddoos.
De verteller	Fien, Tuur, Joke en Elisa spelen met de bal. Maar dan stopt Fien.
Fien	Ik heb honger. Ik kijk even in mijn brooddoos. Wat zou er in zitten? Het is niet waar! Alweer smeerkaas. Dat lust ik niet!
De verteller	Tuur, Elisa en Joke zien dat Fien niet blij is.
Tuur	Wat is er, Fien?
Fien	Mama deed smeerkaas op mijn boterham. Ze weet dat ik dat niet lust.
De verteller	Tuur, Joke en Elisa gaan rond Fien staan. Ze troosten haar een beetje.
Tuur	Ik lust wel smeerkaas. Lust jij choco?
Fien	Ja, ik lust heel graag choco. Mag ik jouw boterham? Dan krijg jij de mijne. Jij lust toch smeerkaas?
Tuur	Smeerkaas vind ik heeeeeeeeeeeeeel lekker. Kijk maar naar mijn tong.
De verteller	De tong van Tuur gaat over zijn lippen. Hij vindt smeerkaas echt lekker. Fien geeft haar boterham aan Tuur. Tuur geeft zijn boterham aan Fien. Ze eten de boterham helemaal op.
Fien	Kom Tuur, Elisa en Joke, we gaan terug spelen.
De verteller	Fien, Tuur, Joke en Elisa spelen met de bal.
Fien	Tuur, vond je de boterham lekker?
Tuur	Ja hoor, doen we dit morgen ook?

Verhaaltje rond lenen

Benodigheden:

- een deel van een kapotte fiets
- 3 à 5 spelers

De verteller	Bram staat aan de poort. Hij bibbert van de kou. Daar komt zijn vriend Stijn.
Stijn	Hé Bram, je staat zo te bibberen? Wat scheelt er?
Bram	Mijn fiets is kapot. Gisteren ben ik gevallen. Kijk, dit heb ik nog over (toont het deel van de fiets).
Stijn	Dat vind ik heel erg. Wat ga je nu doen? Je hebt geen fiets meer.
Bram	Mijn 2 papa's kopen een nieuwe. Ik kom te voet naar school.
De verteller	Lies en Olga wandelen voorbij. Ze lachen Bram uit. Hij heeft geen fiets meer.
Stijn	Weet je wat? Ik heb thuis nog een groene fiets. Wil je die gebruiken?
De verteller	Bram kijkt naar zijn vriend Stijn. Hij krijgt een lach op zijn mond.
Bram	Dat vind ik heel fijn. Kan je hem missen?
Stijn	Ja hoor. Kom straks mee naar huis. Daar staat mijn groene fiets. Mama vindt het zeker goed. Je geeft mijn fiets terug als jij je nieuwe hebt.
Bram	Beloofd!
De verteller	Lies en Olga horen wat de jongens zeggen. Ze steken hun duimen in de lucht.
Stijn	Zeg, wat is er gebeurd? Je bibbert niet meer.
De verteller	Bram heeft het niet meer koud. Stijn is zijn nieuwe vriend geworden.

Verhaaltje rond huren

Benodigheden:

- een paar cadeautjes
- 3 à 5 spelers

De verteller	Marieke staat te springen. Het is vandaag haar feestje.
Marieke	Mama, ik ben zo blij. Ik kan niet stoppen met springen. Mijn benen willen heel de tijd de lucht in. Wanneer begint mijn feestje?
Mama	Meisje toch! Ik zie dat je niet kan wachten. Straks komen je vriendjes en de pakjes.
De verteller	Marieke durft niet zeggen wat ze het liefste wil. Een springkasteel. Ze denkt dat het te veel kost. Daar komen Ollie en Tibe. Ze hebben iets in hun handen.
Ollie en Tibe	Alstublieft Marieke. Gelukkige verjaardag!
Marieke	Dankjewel, Ollie en Tibe. Hebben jullie zin in taart? Mama heeft taart gebakken.
Ollie en Tibe	Ja hoor! Maar waarom sta jij zo te springen?
Marieke	Ik ben zo. Ik kan niet anders. Mijn benen willen altijd springen.
Mama	Marieke, kom eens. Er staat een verrassing in de tuin. Ollie en Tibe, komen jullie ook?
De verteller	Marieke, Ollie en Tibe gaan naar de tuin. Dan ziet Marieke het springkasteel.
Marieke	Waw, mama, ik ben zoouuuuuuuuuuuu blij. Wat ben jij een lieve mama. Waarom heb je niets gezegd? Heb je veel moeten betalen voor het springkasteel?
Mama	Neen, hoor! Maar het moest wel een verrassing blijven. We konden het huren van onze buurman Joost.
De verteller	Marieke, Ollie en Tibe zijn superblij. Marieke's benen springen, altijd maar meer en meer, de ganse dag!

Verhaaltje rond doorgeven

Benodigheden:

- laarzen
- een voetbaltruitje
- 4 à 5 spelers

De verteller	Het is slecht weer. Het regent al 5 dagen. Murat zit thuis. Hij is niet blij.
Murat	Elke dag worden mijn voeten nat. Mijn schoenen zijn kapot. Mama, wanneer koop je nieuwe schoenen voor mij? Mijn voeten worden elke dag nat.
Mama Beniz	Sorry, Murat. Ik heb nog geen tijd gehad.
De verteller	Er komt bezoek. Daar zijn tante Rabia en neef Gani. Dat vindt Murat heel leuk.
Tante Rabia en neef Gani	Hallo, Murat. Hier zijn we! Alles goed?
Murat	Ik ben blij dat je hier bent. Kom Gani, we gaan buiten spelen.
Mama Beniz	Wacht! Eerst nog iets anders doen.
De verteller	Tante Rabia bracht kleren mee. Neef Gani heeft iets wat Murat echt mooi vindt. Murat staat voor de spiegel.
Murat	Waw, een voetbaltruitje! Dat doe ik elke dag aan.
Gani	Ik heb nog iets. Hier zijn een paar laarzen voor jou. Wil je die?
Murat	Ja hoor! Ik doe ze vlug aan. Ik wil geen natte voeten meer. Ze zijn juist in de kleur die ik graag zie.
De verteller	Murat en Gani voetballen in de tuin. Murat schopt keihard op de bal. Daar vliegt zijn laars de lucht in. Gani ligt krom van het lachen.
Murat	Toch nog natte voeten. Maar ik vind het niet erg. Morgen op school gaat het zeker goed.

Verhaaltje rond samen gebruiken

Benodigheden:

- een ladder (kan ook een stoel zijn)
- papier en potlood
- 3 spelers

De verteller	Helena staat op de ladder van haar boomhut. Ze roept haar buurjongen.
Helena	Sam, kom je mee naar boven?
Sam	Natuurlijk kom ik mee! Maar ik durf niet goed naar boven. Ik klim niet zoveel als jij.
Helena	Kom, klim maar. Je kan het wel! De eerste keren was ik ook bang.
De verteller	Samen klimmen ze in de boomhut. Hier heeft Sam altijd van gedroomd.
Sam	Waw, wat is het hier mooi en rustig. Maar alles is nog leeg.
Helena	Daarom vroeg ik jou om mee te komen. Jij bent een kei in versieren. Jij maakt er altijd echt iets moois van.
De verteller	Sam tekent op een blad papier een groot vierkant. Dat is de boomhut.
Sam	Hier komt een zetel. Hier een matras om op te slapen. Hier een staande lamp en hier een elektrisch vuurtje. In de winter is er dan veel lucht en warmte.
Helena	Aan al die dingen had ik niet gedacht. Sam, wat kan jij dat goed! Jij mag de boomhut altijd gebruiken!
Sam	Daar had ik altijd van gedroomd! Hier kan ik rustig wat lezen of op mijn iPad spelen. Ik trek een foto van ons twee. Lachen ...!
De verteller	Ze kijken naar het scherm en "klik" doet de iPad. Ja hoor, op de foto zijn ze precies broer en zus.

Lesfiche 2

1. Waarom delen?

Deze les laat leerlingen achterhalen waarom initiatieven die te maken hebben met delen zinvol zijn. Daarbij wordt niet alleen ingezoomd op de veranderingen die deelinitiatieven kunnen teweegbrengen binnen de eigen leefwereld. Er wordt ook stilgestaan bij de gevolgen van delen op wereldschaal.

2. In een notendop

Doelgroep

Bovenbouw (BaO)

Lesduur

50' of 75': veel hangt af van hoe lang je als leerkracht stil staat bij de inhoud van de leestekst (bijlage 1) die behandeld wordt.

Doelstellingen

- De leerlingen kunnen (onder begeleiding) een eenvoudige relatiecirkel tekenen en interpreteren.
- De leerlingen kunnen gebeurtenissen en acties in relatie tot elkaar plaatsen. Daardoor worden oorzaken en gevolgen van bepaalde gebeurtenissen duidelijk.
- De leerlingen communiceren met en leren van elkaar.
- De leerlingen krijgen inzicht in de diverse veranderingen die deelinitiatieven teweeg kunnen brengen (nadruk op totaalbeeld).
- De leerlingen beseffen het belang van deelinitiatieven.

Werkvorm

- Systeemdenken aan de hand van **relatiecirkels**.

Om leerlingen te laten inzien dat delen zinvol is voor zichzelf en voor de hele wereld, schetsen we een zo ruim mogelijk kader. Losse feiten of één oorzaak-gevolgrelatie tonen dit onvoldoende aan. Daarom zetten we het systeemdenken in; meer bepaald door relatiecirkels te tekenen. Een relatiecirkel helpt onderlinge relaties te verduidelijken. Dat leidt tot het beter begrijpen van de oorzaken en gevolgen van bijvoorbeeld een actie om te delen. Bovendien stimuleert de bespreking van relatiecirkels de onderlinge communicatie tussen leerlingen. Dat vergroot de betrokkenheid van de leerlingen en de kwaliteit van leren.

Kinderen zijn van nature uit systeemdenkers. Systeemdenken vormt voor hen dan ook vaak een minder grote uitdaging dan voor leerkrachten.

Bron: Poeck, K. Van; Loones, J. (red.); Educatie voor Duurzame Ontwikkeling: de vlag en de lading, Brussel, Departement Leefmilieu, Natuur en Energie; 2010; pp. 11-13.

- Wie in het bezit is van een MIK@DOE kan voor deze les gebruik maken van de MIK@DOEstokken en de bijhorende methodiek "MIK zet aan tot actie – 6. Werken met een relatiecirkel: stappenplan"
- Zelfstandig onderzoek of **onderzoek** in groep.

Materiaal en voorbereiding

- Bereid je inhoudelijk voor op het deelthema dat belicht wordt. Hiervoor kan je terugvallen op de themafiches (pagina 44). Vooral het luik 'achtergrondinformatie' is nuttig.
- Probeer op basis van één van de leesteksten een relatiecirkel te maken. Je kan je daarvoor laten inspireren door het uitgewerkte voorbeeld (zie bijlage 3).
- Zorg voor een kopie voor elke leerling van de leesteksten over het deelthema dat je behandelt (zie bijlage 1).
- Zorg voor een kopie voor elke leerling van het werkblad (zie bijlage 2).

3. Aan de slag!

Introductie van het thema delen

Enkele mogelijkheden:

- Er is net een deelactie op school of in de klas uitgevoerd of gepland. Je vraagt naar de leerlingen hun ervaringen: waarom doe of deed je wel of niet mee?
- Je beantwoordt met de leerlingen de vraag: wat verandert er als we meer delen?

Maak een relatiecirkel

Stap 1: behandel een leestekst naar keuze, klassikaal of individueel (bijlage 1). Verduidelijk de moeilijke begrippen en laat (per alinea) de leerlingen verwoorden waarover de tekst precies gaat.

Stap 2: in de leestekst staan enkele woorden vetgedrukt. Het zijn zelfstandige naamwoorden die kunnen toenemen (meer worden) of afnemen (minder worden). Verdeel de leerlingen in duo's en geef per duo een vetgedrukt woord (eventueel op een kaartje). Of laat hen zelf een woord kiezen. Variant voor jongere leerlingen: tijdens het lezen van de tekst geef je de leerlingen een bingo-blad (zie bijlage 4). Laat hen de woorden die voorkomen in de tekst aanstippen. Daarna gaan ze over naar stap 3.

Stap 3: laat de duo's hun woord opzoeken in de tekst en de betreffende passage nog eens goed lezen. Zo begrijpen ze goed welke betekenis hun woord exact heeft.

Stap 4: laat de duo's een passende tekening bij hun woord maken. Geef aan hoeveel tijd de leerlingen daarvoor krijgen.

Stap 5: laat de duo's zoveel mogelijk 'meer of minder'-zinnen bij hun woord maken. Ze schrijven die zinnen neer (zie werkblad). Mogelijke zinnen zijn:

- 1) hoe meer van dit, hoe minder van dat,
- 2) hoe minder van dit, hoe minder van dat,
- 3) hoe minder van dit, hoe meer van dat,
- 4) hoe meer van dit, hoe meer van dat. Bv. Hoe meer fietsers op straat, hoe minder auto's in het verkeer.

Opmerking: elke zin is goed, mits die niet te hard gefantaseerd is. Belangrijk is dat de leerlingen diepgaand nadenken en verbanden zien.

Stap 6: afhankelijk van de mogelijkheden en beschikbare ruimte:

Werkwijze 1:

- Teken een cirkel op de speelplaats.
- Laat alle duo's rond de cirkel staan. Ze leggen hun tekening op de lijn van de cirkel.
- De duo's geven om beurt uitleg bij hun tekening.
- Elk duo leest hun bedachte 'meer of minder'-zinnen voor. Ze tekenen daarbij een pijl van hun eigen tekening naar de tekening van een ander duo. Die pijl loopt altijd van oorzaak (eerste woord) naar gevolg (tweede woord). Een 'meer' kan het teken + krijgen, een 'minder' het teken -. Werk niet met rood of groen want er kunnen geen 'foute' pijlen of relaties getekend worden. Opmerking: het kan zinvol zijn om de leerlingen over de geformuleerde zinnen te laten reflecteren: ... Waarom is er, volgens de leerlingen, een verband tussen de twee woorden die ze na minder of meer invulden? ... Is iedereen het hiermee eens?
- Vraag aan het duo waar de pijl toekomt of de pijl ook in de andere richting getrokken kan worden. Indien ja, dan laat je hen de omgekeerde pijl tekenen.
- Laat alle duo's aan bod komen.

Werkwijze 2:

- Teken een cirkel op het bord.
- Vraag de duo's om de beurt om uitleg te geven bij hun tekening. Daarna komt hun tekening aan het bord.
- Laat de duo's hun 'meer of minder'-zin voorlezen en de bijhorende pijl op het bord tekenen. Een 'meer' kan het teken + krijgen, een 'minder' het teken -. Werk niet met rood of groen want er kunnen geen 'foute' pijlen of relaties getekend worden.
- Zoek telkens of de pijl ook in de andere richting getrokken kan worden. Herhaal de stappen tot alle zinnen zijn uitgesproken en alle bijhorende pijlen op het bord staan.

Opmerking: alle verklaringen zijn goed, mits ze op de realiteit gebaseerd zijn en niet te hard gefantaseerd. Belangrijk is dat leerlingen diepgaand nadenken en verbanden zien.

Tip

- Leerkrachten die deze les hebben uitgetest, zien leerlingen van het 5de-6de leerjaar in staat om een leestekst zelfstandig en in kleine groepjes in een relatiecirkel om te zetten. Oefening baart kunst!

4. Slot

Stap 1: laat de leerlingen individueel de zin aanvullen: "Het is goed dat ik mijn ... (= thema) deel want dan ...". Laat ze die zin op een kaartje schrijven en ondertekenen. Zo uiten ze hun belangrijkste motivatie om ... (= thema) te delen.

Stap 2: hang alle kaartjes aan een draad. Of maak er een poster/collage van. Geef dat een plek in de klas, als teken van engagement.

Bijlage 1.1

Wat als we meer boeken delen?

De meeste boeken zijn gemaakt van **papier**. Papier maken we van hout. Hoe meer papier we gebruiken, hoe meer **bomen** we dus moeten kappen. Bomen, het zijn fantastische wezens. Ze halen CO₂ of koolstofdioxide uit de lucht en geven in de plaats daarvan zuurstof af. Hoe minder bomen er zijn, hoe meer CO₂ in de lucht blijft hangen. Daarom zijn we fans van bomen. Bomen zijn heel nuttig voor de natuur en ook voor ons leven. Hoe kunnen we ze laten leven?

CO₂ maakt de aarde warmer

Je ziet het niet, maar onze aarde is omringd door een laag gassen. We noemen dat de atmosfeer of de dampkring. Gassen zoals CO₂ zorgen ervoor dat een deel van de warmte van de zon binnen die atmosfeer blijft hangen. Resultaat: het wordt altijd maar warmer op onze planeet. Je kunt het wat vergelijken met een broeikas of een serre in de tuin.

Daarom spreken we van 'het broeikaseffect'. Als er veel CO₂ in de lucht zit, stijgt de temperatuur op aarde. Die opwarming is al een tijdje bezig, en je hebt er misschien zelf al iets van gemerkt.

De opwarming zorgt ervoor dat ons **klimaat verandert**. Hoe je dat kunt zien? Op sommige plaatsen, bijvoorbeeld in Afrika, regent het minder waardoor de oogsten mislukken. Op andere plekken zoals in Europa regent het te veel op korte tijd waardoor grote overstromingen ontstaan. Ook heel wat planten en diersoorten hebben het moeilijk. Ze kunnen zich niet aanpassen aan de stijgende temperatuur en sterven uit.

Waarom zou je boeken delen?

Als je boeken deelt, bescherm je de bomen en draag je een stukje bij tot het beschermen van onze planeet. Maar het is niet alleen omwille van het opnemen van CO₂ dat bomen belangrijk zijn. Ze beschermen ook de bodem. Als er geen bomen waren, dan zou een deel van de bodem wegspoelen bij elke fikse regenbui. Dat zorgt dan weer voor modderoverlast in gebieden die lager liggen. Waar de bodem is weggespoeld, kan niets meer groeien en ontstaan vaak woestijnen.

Veel papier verbruiken heeft nog wel enkele andere nadelen. De papierfabrikanten planten vooral snelgroeiende bomen, zoals eucalyptus. Die groeien snel en nemen de plaats in van **landbouwgrond**. Resultaat: de boeren kunnen daar geen voedsel meer kweken. Bovendien is zo'n bos vol snelgroeiende boomsoorten niet ideaal voor verschillende **dier- en plantensoorten**. We noemen dat 'biodiversiteit'. Hoe minder biodiversiteit, hoe meer planten en dieren gewoon verdwijnen! Daarnaast is er voor de productie van papier ook veel energie en water nodig. Wist je dat je voor een boek van 1 kilogram liefst 20 liter water nodig hebt? Ook de inkt is niet altijd even milieuvriendelijk.

Leve de bib

Gelukkig is de oplossing makkelijk. Boeken kun je heel eenvoudig met elkaar delen: je leent ze gewoon aan elkaar uit. Een van de oudste en best gekende plaatsen waar mensen dat doen, is **de bibliotheek**. Je vindt er de hele wereld verzameld in duizenden boeken. En het kost je nauwelijks geld! Daarnaast kun je tegenwoordig ook veel boeken en tijdschriften digitaal lezen, op je tablet of computer. En waarschijnlijk doe je dat al. Goed bezig!

Bijlage 1.2

Wat als we meer ict-materiaal delen?

Veel mensen kopen computers, tablets en smartphones. In 2016 zijn er zo'n 350 miljoen computers en bijna 2 miljard smartphones verkocht. Wist je dat het ook veel energie kost om zo'n toestellen te maken?

Om een **computer of smartphone** te maken heb je bovendien heel wat **grondstoffen** nodig: coltan, goud, zilver, koper, palladium ... Het probleem is dat er van die grondstoffen niet veel zijn op onze planeet. Vroeg of laat zal de voorraad op zijn. Dat gaat natuurlijk ten koste van het milieu.

Waarom zou je computers delen?

Om kostbare grondstoffen te vinden en te ontginnen, moeten we heel wat moeite doen. We **kappen** bossen, gebruiken chemische stoffen en vervuilen zo ook het **grondwater**. Wist je dat er zelfs rivieren verlegd worden om bepaalde grondstoffen boven te halen? Dat is natuurlijk een catastrofe voor het milieu. Ongelooflijk toch dat je daar met je smartphone en je computer een beetje bij betrokken bent?

Recycleer je smartphone

Smartphones zijn zeer populair, ook bij jonge mensen. Iedereen wil ook snel een nieuwe. Elk jaar belanden er dus heel wat toestellen als **afval** op het recyclagepark. Als we hetzelfde toestel wat langer zouden gebruiken, zouden er minder grondstoffen nodig zijn. Gelukkig zijn er een heleboel mensen die vinden dat we niet hoeven mee te doen aan die 'wegwerpmaatschappij'. En gelukkig is het mogelijk om de grondstoffen uit afgedankte toestellen opnieuw te gebruiken. Als je je smartphone naar de kringloopwinkel brengt als je 'm beu bent, geef je hem een tweede leven.

Bijlage 1.3

Wat als we meer cadeaus delen?

Handelaars willen zoveel mogelijk verkopen. Dat is hun job. Vooral op bijzondere dagen zoals verjaardagen en feestdagen doen ze gouden zaken. Bloemen, boeken, speelgoed, snoep, gadgets en toestellen: ze gaan als zoete broodjes over de toonbank. Maar heb jij ook al eens een cadeau gekregen dat je maar niets vond?

Je bent niet de enige! Je zou ervan versteld staan hoeveel goedbedoelde **cadeautjes** er bij een eigenaar belanden die er niet echt blij mee is. Da's natuurlijk om verschillende redenen jammer. In de eerste plaats voor jezelf. Ten tweede omwille van de energie die in het cadeautje is gestopt. Veel cadeautjes komen van de andere kant van de wereld, zoals China of Amerika. Schepen, vrachtwagens en vliegtuigen brengen ze tot bij ons. Dat kilometerslange **transport** zorgt voor milieuproblemen zoals **luchtvervuiling**, **geluidshinder**, **uitstoot van CO₂** en dus ook het **broeikaseffect**. En dan spreken we nog niet over alle grondstoffen en energie die nodig waren om het cadeautje te maken. En over de kost van het nieuw blinkend cadeaupapier waarin het verpakt is.

Hoe kan het anders?

De laatste jaren vragen nogal wat mensen aan hun familie of vrienden om met kerst geen cadeau meer te geven. Net omdat ze weten dat ze er niet blij van worden. Je kunt ook iets aan iemand geven dat je niet hoeft in te pakken en wat niet tastbaar is. Bijvoorbeeld: samen een leuk museum bezoeken met je peter of je oma bijvoorbeeld. Op die manier deel je samen het cadeau. Ken je nog andere voorbeelden van cadeaus die niet materieel zijn?

Geef je spullen een tweede leven

Als je toch iets tastbaar wil geven, hoeven dat niet altijd nieuwe spullen te zijn. Ken je de kringwinkel? Da's een winkel waar je leuke tweedehandsspullen vindt. Elk jaar komen er meer en meer klanten over de vloer. Ook op ruilbeurzen of tweedehandsmarkten vind je heel wat leuke spulletjes. Je kunt ook als cadeautje iets van jezelf uitlenen.

Heel origineel is een 'weggeefkast'. Daar kun je in leggen wat je niet meer nodig hebt, zodat iemand anders het kan gebruiken die het wél nodig heeft. En misschien vind je in de weggeefkast ook wel een leuk cadeautje voor jezelf?

Bijlage 1.4

Wat als we meer fietsen delen?

De auto is één van de meest vervuilende vervoersmiddelen die we kennen. Het fijn stof in de uitlaatgassen vervuult de lucht en is slecht voor onze gezondheid.

Het is waarschijnlijk geen verrassing voor jou: ook in de uitlaatgassen van een auto zit CO₂ of koolstofdioxide. Dat is één van de broeikasgassen, die zorgen voor het broeikaseffect. Vergelijk het met een broeikas of serre in de tuin. Als er veel koolstofdioxide in de lucht zit, blijft een deel van de warmte van de zon in de atmosfeer hangen en stijgt de temperatuur op aarde.

De opwarming zorgt ervoor dat ons **klimaat verandert**. We zien de gevolgen daarvan vooral in Afrika en Zuid-Amerika. Daar regent het minder, waardoor de oogsten mislukken. Of het regent te veel en er ontstaan grote overstromingen. Tijd om veel meer de fiets te nemen en je fiets regelmatig eens uit te lenen.

Niet meer maar minder auto's

Elk jaar komen er meer en meer auto's op de weg. Dat zorgt voor meer drukte op de baan. Er zijn nu 35% meer files dan vijf jaar geleden. Ook de **onveiligheid** en gevaarlijke situaties nemen toe. Als fietser heb je het misschien al zelf meegemaakt: een auto die je net niet raakte, of die je naar de kant van de weg dwong. Sommige mensen durven daardoor niet meer te fietsen.

Auto's moeten ook parkeerplaatsen en wegen hebben. Daarvoor is er veel **ruimte** nodig. Natuurgebieden verdwijnen en dieren en planten krijgen het moeilijker om te overleven. Wist je dat de aanleg van autowegen en parkings ook de bodem harder maakt? Het water kan niet goed meer doorsijpelen tot in de grond en dat zorgt voor overstromingen.

Spring op je fiets!

Niet moeilijk zeker, om je ervan te overtuigen dat de fiets een betere manier is om van de ene plek naar de andere te gaan? Bovendien is fietsen in de buitenlucht heerlijk.

Stel je voor dat we met z'n allen de fiets zouden nemen. Dat zou nogal wat veranderen! Er zouden minder gevaarlijke situaties zijn, want de weinige auto's zouden moeten uitkijken voor de fietsers. De files zouden afnemen. En samen fietsen is natuurlijk ook heel leuk.

Jammer genoeg ... zijn fietsen ook een beetje schadelijk. Schadelijk? Ja, want fietsen moet je natuurlijk ook máken. En daarvoor zijn ook veel **grondstoffen** nodig. Aardolie. Rubber. Verschillende metalen. Als we die grondstoffen ontginnen, dan is dat vaak **schadelijk voor het milieu**. Soms raakt het water vervuild. Soms is het ook schadelijk voor de **gezondheid** van mensen, want vaak gebruikt men giftige stoffen. De meeste grondstoffen halen we in Afrika en Latijns-Amerika en dus is de schade daar ook het grootst.

Hoe deel je een fiets?

Het komt er dus op aan zo weinig mogelijk fietsen te maken. Dat doe je door je fiets te laten herstellen als hij stuk is, door langs te gaan bij de fietsenmaker. Dat is veel goedkoper dan een nieuwe fiets kopen. 't Is ook beter voor het milieu, want je hebt geen **afval**. Je kunt ook fietsen delen door in één stad verschillende mensen met één fiets te laten rijden. Dat vind je al in veel steden. Je kent zeker de blauwe fietsen aan de stations wel.

Bijlage 1.5

Wat als we meer kleren delen?

Om kledij te maken heb je veel **verschillende grondstoffen** nodig. Katoen voor je T-shirts en jeansbroeken. Leer voor je jassen en schoenen. En in je regenjas zit zeker nog wat plastic en fleece. Jammer genoeg zorgt dat voor heel wat vervuiling. Hoe meer kleren er nieuw gemaakt worden, hoe meer vervuiling. Gelukkig is er een oplossing.

Het materiaal van heel wat van onze kleren komt recht uit de natuur. Wist je dat katoen eigenlijk de vezels zijn die op het zaad van de katoenplant groeien? Die vezels kun je spinnen tot katoendraad. Het meeste katoen telen ze op plantages. Daarbij worden helaas ook kunstmest en bestrijdingsmiddelen gebruikt. Het bestrijdingsmiddel of insecticide dient om de schadelijke insecten op de katoenplanten te doden. Maar jammer genoeg doodt het gif ook de vogels die de insecten eten. Het gif komt in de grond en in het drinkwater terecht. Dat is slecht voor de gezondheid van de mensen die het water drinken.

De wereldreis van je jeansbroek

De kleren die je draagt zijn echte 'wereldproducten'. Wist je dat je jeansbroek in totaal in zo'n 12 verschillende landen gemaakt wordt? In sommige landen kweekt men **katoen**. In weer een ander land spint men het garen. In nog andere landen weeft men de stof, geeft men ze een kleurtje, naait iemand ze, worden de broeken gezandstraald en opgeslagen. En uiteindelijk koop jij ze in België. Je jeansbroek legt dus in boten, vliegtuigen en vrachtwagens een hele reis af, en dat heeft natuurlijk gevolgen voor het milieu.

Waarom zou je kleren delen?

Nogal wat kledij komt uit landen waar de mensen die ze maken zeer weinig geld verdienen. Soms moeten ze ook in slechte of onveilige omstandigheden werken. Daarom is de kledij die we in België kopen eigenlijk niet duur. **Hoe goedkoper je kleding**, hoe minder de makers eraan verdienen. Gelukkig vind je in veel winkels ook milieuvriendelijke en eerlijke kledij. We noemen dat **'fairtrade' of eerlijke handel**. Als je een fairtrade jeans koopt, dan ben je zeker dat de katoenboeren een eerlijke prijs krijgen voor hun grondstoffen. Het is dus belangrijk om het etiket van je kleren af en toe eens te bekijken.

Iets anders dan katoen

Wist je dat er ook kledij bestaat die niet uit 'gewone' katoen is gemaakt? Zo heb je jeansbroeken van hennep, bamboe en **biokatoen**. Die kun je telen zonder bestrijdingsmiddelen te gebruiken. Je kunt ook natuurlijke kleurmiddelen gebruiken om kleren te kleuren. Dat zorgt voor veel minder **vervuiling**.

De beste manier om de natuur te beschermen is je kleren langer te dragen. Je hoeft kleren die beschadigd zijn ook niet meteen weg te gooien. Als er ergens een gaatje in zit, laat je het herstellen. Zo hoef je je favoriete pullover niet weg te doen. Als je toch kleding weg doet, stop het dan in een textielcontainer van de kringwinkel of van een andere organisatie.

Bijlage 2

Werkblad

Wat verandert er als we meer (kies uit onderstaande onderwerpen) delen?

fiets – kleding – cadeau – computer – boeken

1. In de leestekst staan woorden **vetgedrukt**. Dat zijn woorden die meer of minder kunnen worden als we meer delen.

2. Schrijf die woorden op:

.....

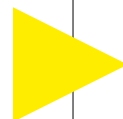
.....

.....

.....

3. Kies één van de bovenstaande woorden:

4. Herlees de alinea waarin dat woord voorkomt. Maak een passende tekening bij dat woord. Zorg dat de tekening duidelijk maakt wat het woord precies betekent.

5. Maak met jouw woord zoveel mogelijk 'meer of minder'-zinnen.

- Hoe meer dit, hoe minder dat.
- Hoe minder dit, hoe minder dat.
- Hoe minder dit, hoe meer dat.
- Hoe meer dit, hoe meer dat.

Schrijf ze hier op:

.....

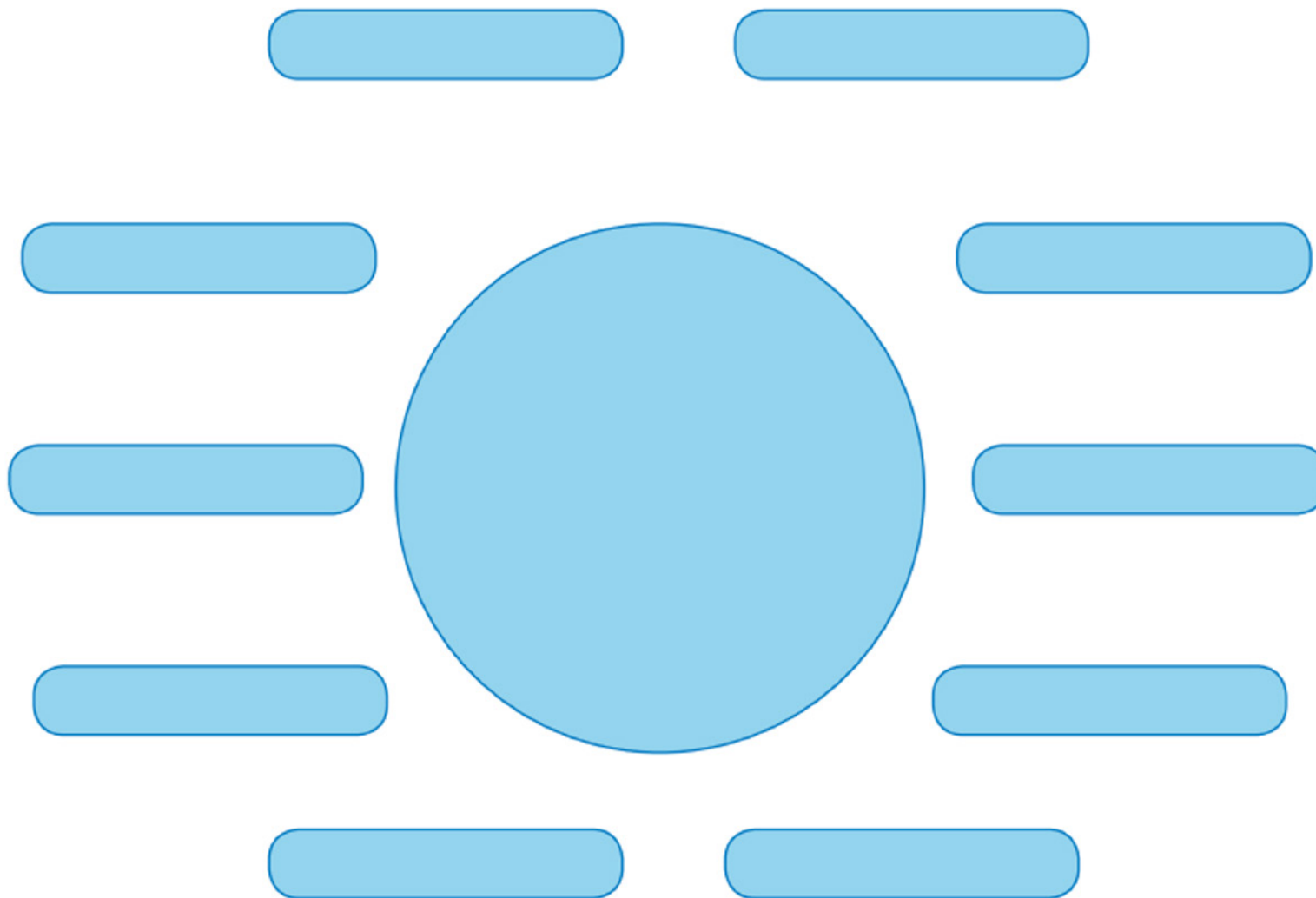
.....

.....

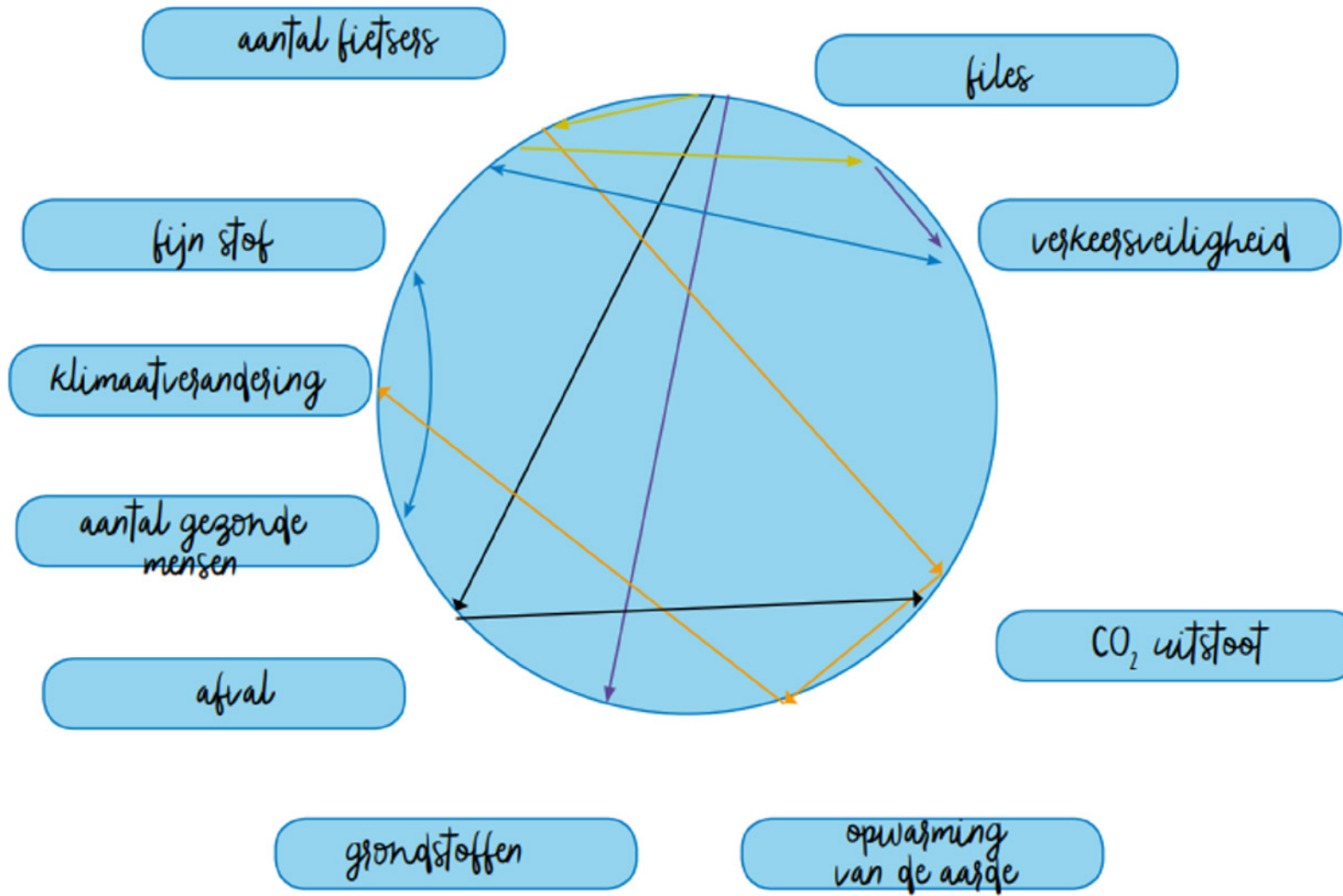
.....

6. Maak een relatiecirkel.

Als ik meerdeel dan

Uitgewerkt voorbeeld: Als ik meer mijn fiets deel dan

Bijlage 3

Mogelijke verklaringen (elke verklaring is goed, mits het niet te hard gefantaseerd is):

- ... hoe meer fietsers, hoe minder files
- ... hoe meer fietsen gedeeld worden, hoe meer fietsers op de weg
- ... hoe meer fietsers, hoe meer verkeersveiligheid
- ... hoe meer verkeersveiligheid, hoe meer fietsers (dit is een causale lus want de pijl kan terugkeren)
- ... hoe meer fietsers op de weg, hoe minder CO₂-uitstoot
- ... hoe minder CO₂-uitstoot, hoe minder opwarming van de aarde
- ... hoe minder opwarming van de aarde, hoe minder klimaatverandering
- ... hoe meer fietsers, hoe minder fijn stof in de lucht
- ... hoe minder fijn stof in de lucht, hoe meer gezonde mensen
- ... hoe meer fietsen gedeeld worden, hoe minder grondstoffen nodig zijn
- ... hoe meer fietsen gedeeld worden, hoe minder afval geproduceerd wordt
- ... hoe minder afval geproduceerd wordt, hoe minder CO₂-uitstoot (door verbranding)

Bijlage 4

Werkblad bingo-kaart

Werkblad rond cadeaus van vrije basisschool Sint-Lutgart te Belsele.

Luister goed en kruis de woorden aan die je hoort:

cadeautjes	gezondheid	schepen
vrachtwagens	vliegtuigen	transport = vervoer
milieuproblemen	luchtvervuiling	lawaaihinder
CO ₂ opwarming aarde	grondstoffen	energie
Tastbaar materieel	plastiek	hout
elektriciteit	kringwinkels	ruilbeurzen

Themafiche: Fiets

1. Achtergrond

De ecologische voetafdruk en **CO₂-uitstoot** van gemotoriseerd transport is groot. Het fijn stof van de uitlaatgassen is slecht voor de **luchtkwaliteit** en zorgt zo voor een minder **gezonde leefomgeving**. Bovendien heeft de uitstoot van uitlaatgassen niet alleen gevolgen bij ons, maar overal ter wereld. De uitstoot van koolstofdioxide (CO₂) draagt bij aan de **opwarming van de aarde**. De gevolgen voor het klimaat zijn vooral voelbaar in Afrika en Latijns-Amerika (o.a. door verminderde regenval, smeltende gletsjers in bv. de Andes). Daar krijgen boeren bijvoorbeeld steeds meer te maken met waterschaarste.

Het toenemend gemotoriseerd verkeer zorgt voor grote **onveiligheid** op de weg. Dat leidt tot een negatieve spiraal: "Ik ga met de auto want met de fiets is gevaarlijk, er zijn namelijk zoveel auto's". Auto's veroorzaken ook steeds meer fileleed. Meer fietsers op de weg kan dat veranderen. Bovendien is het een stuk plezieriger om **samen te fietsen**.

Om voertuigen te produceren zijn veel verschillende **grondstoffen** nodig, zoals aardolie, rubber, metalen ... De ontginning van grondstoffen vergt veel **energie**, wat leidt tot uitputting van de bestaande voorraden en dikwijls gepaard gaat met een negatieve impact op het leefmilieu en op de gezondheid van de arbeiders. Aangezien Europa zelf weinig grondstoffen heeft, is het afhankelijk van Afrikaanse en Latijns-Amerikaanse landen, waar de schade het grootst is.

Bovendien moet er voor elke auto – die het grootste deel van de dag stilstaat – **parkeerplaats** voorzien worden en moeten er wegen gebouwd worden. Dat neemt niet alleen veel plaats in beslag, maar heeft ook **negatieve gevolgen** voor ons **landschap**. Dat is een serieus probleem in Vlaanderen. **Natuurgebieden** worden steeds verder versnipperd, waardoor veel **dieren en planten** het moeilijker krijgen. Bovendien zijn er steeds meer verharde oppervlakten, waardoor regenwater niet meer kan doorsijpelen. Het spoelt weg en leidt soms tot overstromingen.

Door auto's te delen kan je die impacts verlagen. Je kan nog een stapje verder gaan door het STOP-principe zoveel mogelijk toe te passen: je kiest voor Stappen en Trappen (fietsen), dan Openbaar vervoer en pas dan de auto. Wie de voorkeur geeft aan de fiets, zorgt voor minder vervuiling. Je kan een extra steentje bijdragen door het **herstellen** en **delen** van fietsen. Dat zorgt bovendien voor werkgelegenheid voor de fietshersteller en is vaak **goedkoper** dan de aankoop van een nieuwe fiets.

2. Onderzoek & reflectie

- Hoe verplaats ik me van en naar school? Vind ik dat een goede/gemakkelijke/propere oplossing? Waarom wel/niet?
- Wat zijn de voor- en nadelen van de fiets/tram/trein/bus/auto?
- Vinden leerlingen/ouders het gevaarlijk om naar school te fietsen of om schooluitstappen met de fiets te maken? Wat vinden ze gevaarlijk? Waarom? Wat kunnen we daaraan doen?
- Wat zijn de voor- en nadelen van het delen/herstellen van fietsen?
- Wat is fietspoolen en wat heeft het met het delen van fietsen te maken?

3. Acties

Hoe gaan wij bewust met onze verplaatsingen om?

- **Fietspoolen:** Er wordt een systeem op poten gezet dat het van en naar school gaan met de fiets vergemakkelijkt. Ouders spreken samen af om hun kinderen naar school te begeleiden. Dat spaart elke dag twee autoritten uit. In een drukke stad kan een stappersgroep (zelfde concept, maar te voet) een veiligere oplossing zijn. Indien het onmogelijk is om met de fiets of te voet naar school te gaan, kan een 'kidspoolsysteem' opgezet worden. Neem ook een kijkje bij het project "Op Wielekes".

Fietsendepot: Veel schooluitstappen kunnen met de fiets gebeuren. Maar wat als sommige kinderen niet over een eigen fiets beschikken? Een fietsendepot op school kan tegemoetkomen aan dat probleem. Ga op zoek naar kanalen om je fietsendepot te voorzien van leenfietsen. Bijvoorbeeld: soms organiseert de politie een uitverkoop van gevonden fietsen waarvan de rechtmatige eigenaars niet geïdentificeerd konden worden. Samen met enkele handige volwassenen kunnen kinderen leren om die fietsen te onderhouden en te herstellen (zie verder). Dat draagt ook bij aan het leren verantwoordelijkheid dragen – een fiets die je zelf onderhoudt, verzorg je beter en gaat dus langer mee.

- **Fietsen repareren:** Een regelmatige onderhoudsbeurt kost weinig moeite en zorgt ervoor dat je fiets vlot blijft rijden. Bepaalde onderdelen van je fiets zullen ook minder vlug verslijten. Bovendien blijft je fiets er goed uitzien. Wacht niet te lang met het herstellen van versleten onderdelen. Hoe langer je wacht, hoe erger het mankement wordt. Naast het poetsen van de fiets en smeren van de ketting kunnen kinderen zorgen voor voldoende bandenspanning, de hoogte van het zadel bepalen en enkele kleine herstellingen uitvoeren, afhankelijk van hun leeftijd en handigheid. Maak hier een heus repaircafé van. Nodig voor het repaircafé een fietsenmaker, een handige(groot)ouder of buurtbewoner uit die bereid is om samen met de kinderen fietsen te herstellen.
- **Ruilbeurs:** Een ruilbeurs met fietsen? Waarom niet! Altijd al eens op een BMX willen rijden in plaats van een stadsfiets? Dit is je kans!

- **Oudere kinderen leren jongere kinderen fietsen:** Voor de meeste Vlaamse kinderen is fietsen evident. Toch zijn er ook kinderen die het fietsen niet zo goed onder de knie hebben. Bij schooluitstappen met de fiets kan dat problematisch zijn. Voor kinderen die niet (zo goed) kunnen fietsen, kunnen sessies georganiseerd worden waar oudere kinderen jonge kinderen leren fietsen. De winst is dubbel: de jongsten leren fietsen en de ouderen leren hoe ze hun eigen vaardigheden overbrengen op anderen.
 - **Weggeefplein:** Organiseer een weggeefplein om je fietsendepot te vullen.
 - **Workshop fietsen repareren:** Ga eens langs bij een fietsenmaker of laat hem langskomen in je school. Leer van een echte vakman hoe je fiets in elkaar zit en welke dingen je zelf kan doen: je banden oppompen, remmen afstellen, een lekke band herstellen. Het is allemaal niet zo moeilijk als je denkt!
- ## 4. Activiteiten in het schooljaar
- Eerste schooldag: start het jaar met de opbouw van je fietsendepot of je fietspoolsysteem.
 - Fietstocht, sportdag, daguitstap: organiseer enkele dagen vóór de uitstap een repaircafé (of herstelworkshop) of een leren fietsen-workshop.

Themafiche: ICT

1. Achtergrond

Je kan zonder aarzelen zeggen dat we in een **digitale revolutie** zitten. Onze wereld draait op het gebruik **van computers, smartphones, gsm's, tablets** ... In 2014 werden bijna 300 miljoen pc's (personal computers) (in dalende lijn) en 1,2 miljard smartphones (in stijgende lijn) verkocht. Uiteraard zijn daarvoor veel **grondstoffen** nodig en daar knelt het schoentje. Coltan en andere zeldzame aardmetalen worden voorwerp van strijd en concurrentie. Een **milieubewuste aankoop** is dus aangeraden. Gelukkig komen er alternatieven. Het Nederlandse bedrijf **Fairphone** werkt aan een gsm die gebruik maakt van conflictvrije mineralen, geproduceerd is onder goede arbeidsomstandigheden en volledig recyclebaar is. Stuk voor stuk zaken die momenteel van de doorsnee smartphone niet gezegd kunnen worden.

Het **energieverbruik** van een computer zit vooral in de productie (83%) en niet zozeer in het gebruik (17%)! Daardoor is de computerindustrie één van de meest vervuilende industrieën wereldwijd.

Zoals wij nu omgaan met ICT-producten worden veel apparaten **geproduceerd 'om te dumpen'**. De telkens vernieuwde software houdt deze gang van zaken (en de winstmarges van bedrijven) in stand. Elk jaar wordt er meer dan 25 miljoen ton **e-afval** geproduceerd. Daarbij komen veel toxische stoffen vrij. Een afgedankte computer veroorzaakt meer vervuiling dan een afgedankte auto.

Redenen genoeg dus om duurzaam om te gaan met ICT-materiaal. Naast zorgzaam omspringen met je materiaal zodat het zolang mogelijk meegaat, loont het de moeite om de mogelijkheden van de deeleconomie voor ICT-materiaal van naderbij te bekijken. Repair-café's om smartphones en laptops te herstellen, weggeefkasten om nog functionele spullen door te geven of een tablet-o-theek op school zodat

niet iedereen een eigen tablet moet kopen ... Mogelijkheden genoeg!

Onderzoek & reflectie

- Welke elektronische apparaten gebruik ik?
- Hoeveel apparaten staan er bij mij in huis?
- Hoe worden die apparaten gemaakt? Waar komen de materialen voor die apparaten vandaan?
- Wat doe ik met apparaten die stuk zijn?
- Hoeveel ongebruikte apparaten liggen er thuis? Wat kan ik daarmee doen?
- Hoeveel uur per dag spendeer ik aan een pc/laptop/gsm/smartphone/tablet/spelconsole ...?
- Hoe gaan mijn grootouders om met die apparaten?

3. Acties

Hoe gaan wij bewust met ICT-materiaal om?

- **Het computerhoekje:** Richt een plek in op school waar leerlingen een openbare computer, tablet en/of smartphone kunnen gebruiken. Dat geeft alle leerlingen de kans ermee te leren werken, ook zij die die apparaten niet zelf hebben.
- **De tablet-o-theek:** Een gezamenlijke aankoop van tablets kan leiden tot een uitleensysteem waarvan zowel ouders als leerlingen gebruik kunnen maken.
- **Spelletjes ruilen:** Je computerspelletje beu of uitgespeeld? Organiseer een ruilbeurs of een uitleensysteem en deel zo met je vrienden.
- **Close the gap:** Heb je als school een grote hoeveelheid computers? Close the gap wil de digitale kloof met het Zuiden dicht.

- **Geef je spullen weg:** Wie heeft er geen ongebruikte gsm's, gsm-laders, games, oude computers thuis liggen? Laat ze je kasten niet vullen, maar leg ze in de weggeefkast of geef ze rechtstreeks aan wie ze kan gebruiken.
- **Recycleren:** Wie zijn best doet kan het leren! Urban mining, waardoor grondstoffen worden gerecupereerd uit afgedankte toestellen, is belangrijk en zal in de toekomst nog aan belang toenemen.
- **Eerlijk ICT'en:** Informeer over het bestaan van eerlijke IT-spullen.
- **ICT-toestellen bewust gebruiken:** ICT-verslavingen vormen een toenemend probleem onder jongeren, met problemen van concentratie (bij langer durende taken) en van het geheugen als gevolg. De deelacties zijn uitermate geschikt om ook hierover met de leerlingen te praten en duidelijke afspraken met hen over het gebruik van dat soort toestellen op school te maken.
- **Computerlessen voor oma en opa:** Kennis moet niet altijd van oud naar jong overgedragen worden. Vaak kunnen kinderen beter met IT-apparaten werken dan 65+'ers. Organiseer een tablet/smartphone cursus, gegeven door leerlingen, voor volwassenen!

Themafiche: Kledij

1. Achtergrond

Mode is een van de meest vervuilende industrieën in de wereld. De productie van kleren gaat gepaard met **vervuiling** (o.a. door de katoenteelt en de gebruikte kleurstoffen) en goedkopere kledij is vaak **moeilijk te recyclen**. Die bevat dikwijls polyester en lycra en die stoffen breken zeer langzaam af. Nylon doet er zo'n 30 à 40 jaar over. Bij de teelt van katoen gebruikt men dan weer veel insecticiden (goed voor 22,5% van het wereldverbruik) en veel water. Bovendien zorgt de concurrentie tussen bedrijven ervoor dat mensen die kleren maken in vaak **mensonwaardige omstandigheden** werken.

Spinnen, weven en de industriële verwerking van textiel gaat ten koste van **luchtkwaliteit** en het toevoegen van kleur en prints vereist een groot aantal ongezonde, vervuilende chemische stoffen. Daarnaast speelt ook het **transport** een rol. Bij het maken van een jeansbroek zijn gemiddeld 12 landen betrokken. Het is dus belangrijk om bewust om te springen met de aankoop en het gebruik van kledij.

Gelukkig zijn er **alternatieve producten**: biologische katoen, leervrije schoenen, milieuvriendelijke jute, tencel en hennep, herbruikbare luiers ... Er zijn daarnaast ook veel labels, die sociale milieu en gezondheidscriteria bevatten: schoneklerencampagnes, eco-fashion, Oeko-tex... De **zorg voor mens** en milieu sijpelt – mede door het naar buiten brengen van een aantal schandalen – langzaam binnen in de kledingindustrie.

Als consument kun je ook het verschil maken, door stil te staan bij je aankoopgedrag. Hebben we het kledingstuk nodig, moeten we het nieuw kopen? Veel **oude** kleren worden weggegooid of verdwijnen voor lange tijd in de kast. Hetzelfde gebeurt met **kapotte** kledij. Kapot is echter niet altijd een reden om iets weg te gooien. Een gat in je broek? Een scheur in je T-shirt? Met een beetje handigheid is dat zo opgelost. Tegenwoordig zijn er ook veel kringloopcentra en tweedehandswinkels met hippe kleren.

2. Onderzoek & reflectie

- Waar komen mijn kleren vandaan? Grote broer of zus of andere familie? De winkel? En vanwaar komen die kleren vooraleer ze in de winkel belanden?
- Wat doe ik met kleren die versleten of kapot zijn?
- Kan ik zelf leuke kleding maken?
- Wat vind ik belangrijk aan kleren?

3. Acties

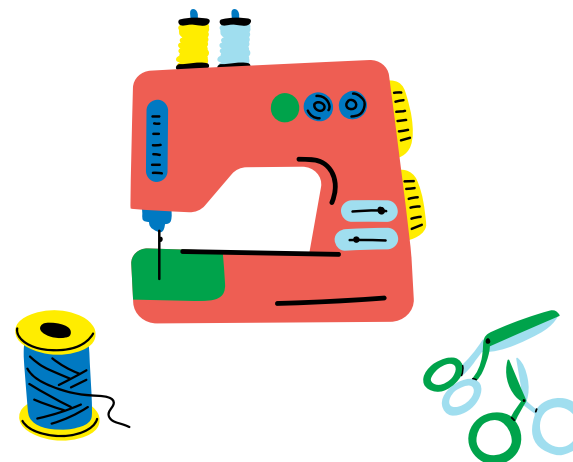
Hoe gaan wij bewust met kledij om?

- **Kledingdepot en -bibliotheek:** In een school kan een depot van T-shirts, turnpantoffels, shortjes, petjes, verkleedkleden ... aangelegd worden. Wanneer nodig, kunnen de kledingstukken door de leerlingen geleend worden. Zo hoeven ze de kleden niet zelf te kopen. Je kan ook een heuse kledingbibliotheek aanleggen: net als bij een gewone bibliotheek werkt de kledingbibliotheek met het uitlenen van materiaal. Na enkele weken gebruik, breng je de kleden terug en kies je iets nieuws uit.
- **Verloren voorwerpen:** Op school gaan heel wat kleden verloren. Zorg ervoor dat die op een duidelijk zichtbare plaats verzameld en uitgesteld worden.
- **Klerenruil:** Kleden laten weggewijnen in de kast omdat je ze beu bent? Waarom ruil je ze niet met een klas- of schoolgenootje? Wie weet draagt hij/zij het wel graag en heeft hij/zij zelf ook iets leuks voor jou. Win-win! Een ideale activiteit om daarmee te werken is een ruilbeurs of een zogenaamde swishing-party.
- **Lease a jeans:** Je huurt een jeans en je kiest aan het eind van een bepaalde periode of je hem houdt of niet.
- **Herstellen:** Kleden met een scheur of een gat kunnen vaak hersteld worden. Aan de hand van bijvoorbeeld een repaircafé kunnen leerlingen leren hoe ze zelf hun kleden herstellen. Een andere mogelijkheid is dat een ouder/grootouder je in een workshop komt leren hoe je bv. een nieuwe broeksknoop kan naaien.

- **Kleden weggeven:** Weggeven kan via een jaarlijkse actie, wanneer oude kleden ontgroeid zijn (bv. sportoutfit) of wanneer een nieuw seizoen aanbreekt. Op het einde van het schooljaar blijven vaak heel wat spullen achter, ook kleden. Organiseer eens een weggeefmoment voor alle 'weeskleden'! Je kan ook verder gaan, letterlijk: via Spullenhulp vzw, Wereldmissiehulp ... Je schenkt je kleden een tweede leven door ze aan mensen (in het Zuiden) te geven die ze goed kunnen gebruiken.
- **Zelf kleden maken:** We hoeven niet altijd zelf naar de winkel. Wie van ons heeft nog nooit een gebreide sjaal of muts cadeau gekregen? Dat kan je zelf ook. Een ouder/grootouder die kan breien, kan erover een workshop geven.
- **Les eerlijke kleding:** Zorg voor een les over eerlijke kleding. Bijvoorbeeld: de organisaties Fair Wear en MADE-BY geven duidelijke informatie over de herkomst van kleding en de omstandigheden waarin ze gemaakt wordt.

4. Activiteiten in het schooljaar

- Start van het schooljaar
- Carnaval

Themafiche: Boeken

1. Achtergrond

Boeken bestaan hoofdzakelijk uit **papier**. Voor de productie ervan worden **bomen** gekapt. Dat is een slechte zaak voor het klimaat. Bomen nemen namelijk koolstofdioxide (CO_2) op om te groeien, beschermen de bodem en zijn een thuis voor vele dieren. Wanneer ze gekapt worden, komt de opgenomen CO_2 weer vrij. Zo is **ontbossing** wereldwijd verantwoordelijk voor een vijfde van de totale **CO_2 -uitstoot**. Die uitstoot ligt mee aan de basis van de **opwarming van de aarde**. De gevolgen voor het klimaat zijn vooral voelbaar in Afrika en Latijns-Amerika. Daar krijgen boeren bijvoorbeeld steeds meer te maken met **waterschaarste** (o.a. door extreme droogte of het smelten van gletsjers, bv. in de Andes).

Bomen zijn ook van groot belang voor de **luchtkwaliteit**. Ze geven **zuurstof** af en filteren **fijn stof**, afkomstig van allerhande uitlaatgassen. Dat fijn stof laten ze bij regenbuien naar de grond vloeien. Minder bomen houdt op die manier ook grotere risico's in voor onze eigen **gezondheid**.

Na het lezen, verdwijnen boeken vaak onder een laagje stof in de kast of worden ze weggegooid. Op die manier ontstaan jaarlijks miljoenen kilo's papierafval. Een deel daarvan wordt gerecycleerd. Maar boeken lenen zich uitstekend tot delen. Een van de oudste en best gekende deelinitiatieven is de bibliotheek. De bib helpt niet alleen om papier en afval te besparen. Het is ook een leuke snuister- en ontmoetingsplek. Boeken uitlenen via een **bibliotheek**, is bovendien een stuk **goedkoper** dan telkens nieuwe boeken aankopen.

Tot slot nog dit: de duurzaamheidsgedachte mag gerust wat verder gaan dan enkel de boeken. België is wereldwijd de tweede grootste consument van papier. Daar moeten we iets aan doen, niet? Het is dan ook belangrijk om stil te staan bij het gebruik van papier in het algemeen (afdrukken, cursusbladen ...).

Is het echt nodig die pagina's af te drukken en hoe drukken we af (tweezijdig)? En ook: gaan we dit afdrukken op **gewoon papier** of houden we rekening met het beheer van de bossen waar dit papier vandaan komt? Kopen we nieuw of **gerecycleerd papier**?

2. Onderzoek & reflectie

- Waarom lees ik?
- Waar haal ik mijn boeken?
- Wat doe ik met boeken die ik uitgelezen heb?
- Waar komt al dat papier in boeken vandaan?
- Bestaat er zoiets als goed en slecht papier?
- Wat kan ik doen om papierverspilling tegen te gaan?

3. Acties

Hoe gaan wij bewust met boeken om?

- **Uitstap naar de gemeentebibliotheek:** Kinderen leren zo de principes van het uitlenen kennen.
- **Schoolbibliotheek:** Richt een schoolbibliotheek (of klasbibliotheek) op. Vraag aan ouders om oude boeken in te leveren en richt een gezellige bib op waar kinderen in een rustige hoek kunnen lezen. Andere boeken die deel zijn van het lessenpakket en door alle leerlingen gelezen moeten worden, kunnen door de school aangekocht worden en de leerlingen kunnen die dan lenen.
- **Ruilbeurs:** Organiseer een boekenruilbeurs. Of ook leuk: strips ruilen!
- **Doorgeefboeken:** Een boek is uit en verdwijnt in de kast? Geef het door aan iemand anders! Het doorgeefboekensysteem zorgt ervoor dat een boek steeds aan iemand anders wordt doorgegeven. Schrijf je naam en (e-mail)adres achteraan in het boek om te zien waar het heen gereisd is. Op het einde van het schooljaar kan je zien welke boeken de langste reis gemaakt hebben. Een gelijkaardig idee is om een weggeefkast te voorzien. Of wat dacht je van een doorgeefschuif? Hier laat je een uitgelezen boek achter en mag je zelf een nieuw boek kiezen.
- **Oude boeken herstellen:** Boeken en ander schoolmateriaal slijten door veelvuldig gebruik. Organiseer een repaircafé om leerboeken en andere boeken te herstellen zodat ze nog een schooljaar kunnen dienst doen.

- **Voorleespeters en -meters:** Kinderen horen graag verhaaltjes en kunnen er veel uit leren. De jongsten kunnen vaak nog niet vlot genoeg lezen om de verhalen zelf te ontdekken. Werken met voorleespeters en -meters heeft 2 voordelen: de peters en meters ontdekken dat zij vaardigheden bezitten die een meerwaarde bieden voor de school en ze leren omgaan met jongere leerlingen. De jongere kinderen krijgen een verhaal voorgelezen. Deze peters kunnen bv. ouders, grootouders of buurtbewoners zijn, maar ook leerlingen van de hoogste graad. Je kan er ook een heuse leesclub van maken: nadat een boek samen is (voor)gelezen, kan je het achteraf ook samen bespreken.

4. Activiteiten in het schooljaar

- Jeugdboekenweek

Themafiche: Cadeaus

1. Achtergrond

De **commercialisering** van bijzondere dagen (verjaardagen, feestdagen, andere evenementen) zorgt ervoor dat de geschenkindustrie op volle toeren draait. Speelgoed, gadgets, kunst en kitsch, snoep, geschenkbonnen ... gaan vlot over de toonbank. Al die geschenken vragen een aangepaste en liefst originele **verpakking**. Die hoeveelheid papier en plastic is zeer milieubelastend.

Je mag ook de factor **transport** niet vergeten. Speelgoed en kleding komt uit China, chocolade uit Ivoorkust, zeldzame aardmetalen in smartphones uit Zuid-Afrika ... Dat zorgt voor een gigantische vloot van schepen en vrachtwagens. Online cadeaushops zullen daar geen verandering in brengen.

Als we aan een cadeau denken, dan denken we veelal aan **een voorwerp**. In 2011 gaf 26 procent van de Belgen toe dat ze met Kerstmis een geschenk hadden ontvangen waar ze niet blij mee waren. Meer dan 20.000 foute cadeaus worden op eBay te koop aangeboden. Bij bijna de helft van de Belgen eindigen **foute cadeaus** echter in een kast of op zolder. Dat betekent een heleboel nutteloze productie en afval (en koolstofdioxide of CO₂).

Wie krijgt er niet eens graag een cadeautje? Kinderen zijn daar heel gevoelig voor. Jammer genoeg zijn er hier én wereldwijd heel wat ouders die goed op hun centen moeten passen. Het geven of krijgen van een cadeau lijkt niet altijd mogelijk. Of toch? Bovendien stelt zich de vraag: **Hoeveel cadeaus maken gelukkig?**

Gelukkig zijn er **alternatieven**. Steeds meer ouders en kinderen zien in dat je ontgroeide cadeaus ook kan weggeven, ruilen of verkopen. De kringwinkels en ruilbeurzen kennen een stijgende belangstelling. Oxfam-wereldwinkels verkopen geschenken tegen een eerlijke prijs. Speelgoedfabrikanten proberen milieuvriendelijke verven en duurzame materialen

te gebruiken. Ook sociale werkplaatsen spelen in op de trend van producten die liefst dichtbij, origineel, in goede omstandigheden en met een hart zijn gemaakt. Genoeg manieren dus om ook met cadeautjes duurzaam om te gaan!

2. Onderzoek & reflectie

- Welke cadeau krijg ik?
- Welke vind ik leuk/niet leuk?
- Met hoeveel cadeaus ben ik tevreden?
- Welke cadeaus geven leerlingen om hun leerkracht te bedanken?
- Welke koop ik? Zou ik iets kopen dat ik zelf niet leuk vind?
- Heb ik ook cadeaus gegeven/gekregen die niet gekocht waren? Was dat leuk(er)?
- Denk ik na over de prijs van een gekregen cadeautje?
- Welke materialen zitten in het cadeau, waar komen die vandaan?

3. Acties

Hoe gaan wij bewust met cadeaus om?

- **Samen aankopen:** Cadeaus hoeven niet altijd individueel te zijn. Denk maar eens na wat je met € 1 kan doen ... en wat je kan doen als iedereen in de klas € 1 bijlegt ... Trek erop uit naar de kringwinkel voor een klasgeschenk.
- **Cadeautjes lenen:** In plaats van bij iemands verjaardag nieuwe spullen te kopen, geef je hem of haar enkele prachtige dingen voor een aantal maanden te leen.
- **Ruilbeurs:** Ruil cadeaus die je niet veel gebruikt onder elkaar, daar wordt iedereen beter van!
- **Cadeautjes geven:** Een ongebruikt stuk speelgoed neemt plaats in; waarom niet een ander er blij mee maken? Een weggeefkast/givebox of weggeefmarkt is een eenvoudige en leuke manier om je niet gebruikte cadeautjes te delen met iemand anders.
- **Cadeaus upcyclen of repareren:** Oude cadeautjes weggooien want te saai? Waarom maken we er niet iets nieuws mee? Je kan zelfs starten met afval (kartonnen dozen, lege plastic flessen, wc-rolletjes...) om de leukste dingen te maken! Neem een kijkje op Het Vindingrijk voor enkele prachtige Upcycle ideeën. Een Upcycle-workshop kan heel mooie en leuke dingen opleveren. Oude cadeautjes weggooien want kapot? Er kan zoveel hersteld worden, organiseer eens een repaircafé voor beschadigd speelgoed.
- **Cadeaus anders:** In plaats van een voorwerp als cadeau te geven, kan een kind ook een vaardigheid delen als cadeau. Samen een spel bedenken en maken, elkaar een massage geven, een dag van omhelzingen op school

4. Activiteiten in het schooljaar

- Sinterklaasfeest
- Kerstfeest
- Valentijnsdag
- Moeder-/vaderdag
- Pasen

Hopelijk ben je geïnspireerd geraakt door al deze deelinitiatieven. Of je nu kiest voor
letsen, een ruilbeurs of een weggeefkast, er zijn talloze mogelijkheden om binnenkort
zelf aan de slag te gaan op jouw school. Samen met je leerlingen kun je er iets moois
van maken, waar iedereen beter van wordt. Want jong geleerd is oud gedaan!